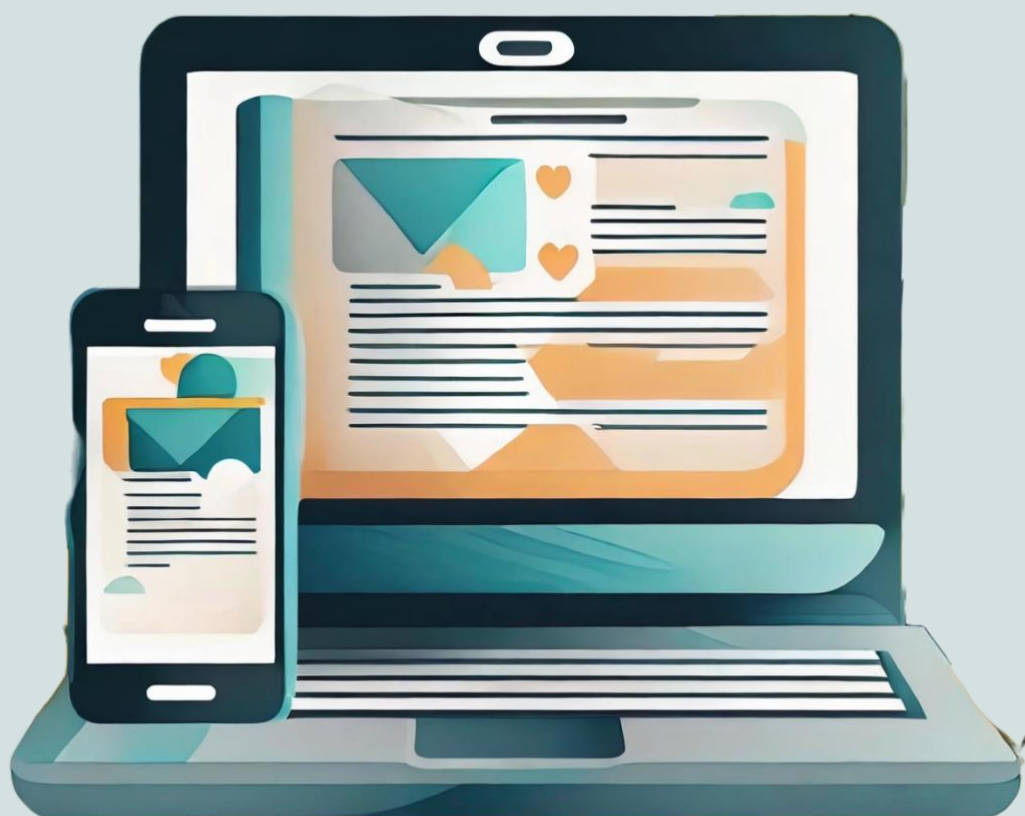

Personer med funktionsnedsättning och användning av digitala hjälpmedel: smarta telefoner, datorer och surfplattor 2023

Om rapporten

Denna rapport är framtagen av Begripsam i samarbete med Centrum för Klinisk Forskning (CKF) Dalarna. Data som utgör underlag för rapporten kommer från undersökningen Svenskarna med funktionsnedsättning och internet, SMFOI 2023. Datainsamling har tidigare skett 2017, 2019, 2021.

För att kunna jämföra om det finns skillnader mellan personer som har eller inte har funktionsnedsättning finns det i SMFOI en jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning. I diagram och tabeller kallas denna grupp av utrymmesskäl för kontrollgrupp. Gruppen består av personer utan funktionsnedsättning men som matchar deltagarna i SMFOI avseende ålder, kön och var i landet de bor. I rapporten finns också jämförande data från en undersökning som genomfördes i samarbete med PRO. Denna datainsamling skedde 2022 men vi har valt att ha med den som en jämförelsemöjlighet där äldre personer med och utan funktionsnedsättning är representerade.

I årets undersökning är det en grupp som är så liten att du som läser och försöker tolka de olika resultaten behöver ha detta i åtanke. Det är gruppen dövblinda personer. Det finns ganska få dövblinda personer i samhället och den här gången lyckades vi bara nå 11 personer i denna grupp. Vi måste därför vara mycket försiktiga med att tolka resultatet.

Arbetet med att producera rapporten har letts av Stefan Johansson, teknologie doktor och VD vid Begripsam AB. Den vetenskapliga granskningen har letts av docent Catharina Gustavsson vid CKF. Rapporten ingår i en serie rapporter som ges ut under 2024 vars syfte är att ge aktuella lägesbilder av hur personer med funktionsnedsättning använder internet. Dessa rapporter kompletterar bilden av internetanvändning i den svenska befolkningen. Arbetet med dessa rapporter koordineras av Kerstin Ivarson Ahlstrand, projektledare vid Begripsam.

Datainsamling och vetenskapliga analyser har skett inom ramen för forskningsprogrammet CoDesign for Accessibility, CoDeAC. De frågeställningar som ligger till grund för datainsamlingen och analyser görs i nära samarbete med Föreningen Begripsam och med organisationer och individer i den svenska funktionsrättsrörelsen.

Forskningsarbetet har sin grundfinansiering genom medel från Forte och CKF. Rapporten är framtagen med finansiering av Post- och telestyrelsen.

Samtliga rapporter går att hitta via www.begripsam.se/internet.

Använd gärna det här materialet för att sprida kunskap om villkoren för internetanvändning och användning av smarta telefoner, datorer och surfplattor men ange källan.

Omslagsbilden är skapad av Karin Forsell med hjälp av AI, Adobe Firefly.

Stockholm, oktober 2024.

Lättläst sammanfattning

Undersökningen Svenskarna med funktionsnedsättning och internet, SMFOI, visar att tillgången till teknik varierar beroende på vilken funktionsnedsättning man har.

Personer utan funktionsnedsättning har oftast större tillgång till datorer och smarta telefoner.

Men vissa grupper med funktionsnedsättningar har en större tillgång till surfplattor.

Surfplattor och smarta telefoner verkar vara särskilt viktiga för personer med synnedsättningar.

De grupper som har sämst tillgång till teknik är personer med intellektuell funktionsnedsättning och personer som har svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera.

Det är viktigt att dessa grupper får bättre tillgång till teknik. Då kan de lättare vara med i samhället och använda digitala tjänster.

Analys

Alla har inte digitala apparater

Många med funktionsnedsättning har inte en smart telefon. Därför är det fel att tro att alla i samhället kan använda appar för att göra viktiga saker. Till exempel att betala räkningar. Det kan räknas som diskriminering.

Vi behöver olika digitala apparater

För att vara med i samhället behövs både telefoner och datorer. Många jobb kräver att man kan använda en dator.

Många vet inte hur man använder hjälpmedel

Många människor skulle ha nytta av hjälpmedel. Till exempel program som läser upp text eller skriver det man säger.

Och både telefoner och datorer har inbyggda hjälpmedel. Men få vet hur man använder dem. Och det saknas personer och organisationer som lär ut hur man gör.

Våra rekommendationer

1. Lär folk hur de använder sina telefoner och datorer på bästa sätt.
2. Någon aktör i samhället bör hjälpa till med digitala problem.
3. Berätta mer om vilka hjälpmedel som finns.
4. Ge pengar till föreningar som kan lära ut om datorer och telefoner.
5. Se till att viktiga tjänster går att använda på olika sätt, inte bara digitalt.

Hur många har smart telefon, dator och surfplatta?

Här är resultatet för varje grupp i undersökningen.

Siffrorna talar om hur många procent som har en viss apparat.

1. Jämförelsegrupp med personer utan funktionsnedsättning

Smart telefon	96 procent
Dator	91 procent
Surfplatta	61 procent

2. Alla med funktionsnedsättningar

Smart telefon	89 procent
Dator	61 procent
Surfplatta	86 procent

3. Blinda

Smart telefon	93 procent
Dator	30 procent
Surfplatta	96 procent

4. Döva

Smart telefon	82 procent
Dator	87 procent
Surfplatta	79 procent

5. Dövblinda

Smart telefon	70 procent
Dator	100 procent
Surfplatta	90 procent

6. Grav hörselnedsättning

Smart telefon	82 procent
Dator	90 procent
Surfplatta	74 procent

7. Grav synnedsättning

Smart telefon	95 procent
Dator	66 procent
Surfplatta	92 procent

8. Intellektuell funktionsnedsättning

Smart telefon	64 procent
Dator	44 procent
Surfplatta	57 procent

9. Svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera

Smart telefon	80 procent
Dator	54 procent
Surfplatta	78 procent

10. Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar

Smart telefon	84 procent
Dator	62 procent
Surfplatta	80 procent

11. Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

Smart telefon	82 procent
Dator	64 procent
Surfplatta	84 procent

12. Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar

Smart telefon	83 procent
Dator	50 procent
Surfplatta	88 procent

Innehåll

Om rapporten.....	2
Lättläst sammanfattning	3
Analys	3
Våra rekommendationer	4
Hur många har smart telefon, dator och surfplatta?.....	4
Övergripande analys	8
Det går inte att förutsätta att alla har en viss utrustning	8
Hur många apparater behöver vi?	8
Det går inte att förutsätta att alla har de kunskaper som behövs	8
Att ett behov finns leder inte automatiskt till användning av hjälpmedel eller anpassningar	9
Utebliven tillgång till hjälpmedel, inställningar och anpassningar leder till ineffektiv digital samhällsservice	9
Vissa typer av hjälpmedel och hjälpmedelsfunktioner är underutnyttjade	10
Resultat.....	11
Tillgång till smarta telefoner, datorer och surfplattor	11
Behov av hjälp	12
Förekomst av hjälpmedel.....	12
Smartha telefoner	14
Datorer	21
Surfplattor	25
Jämförelse mellan samma hjälpmedel i olika apparater	29
Bakgrundsvariabler	34
Åldersintervaller.....	34
Vilken är din könstillhörighet?	34
Är svenska ditt första språk.....	34
I vilket län bor du?	35
I vilken typ av ort bor du?	35
I vilken typ av boende bor du?	36
Brukar du be någon om hjälp med att göra saker på internet?.....	36
Får du hjälp av någon i din vardag?	36
Bor du tillsammans med någon?.....	37
Vilken är din högsta utbildning?.....	38
Vad av följande stämmer med din nuvarande situation?	38
Vilken inkomst har du per månad?	39

Om svenskarna med funktionsnedsättning och internet SMFOI.....	40
50 diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter har blivit 10 grupper	40
Gruppernas inbördes storlekar	43
Jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning.....	43
Män och kvinnor	44
Personerna som deltar i våra undersökningar är användare av internet.....	44
Förekomst av funktionsnedsättning i populationen	45
Referenser till källor om förekomst av funktionsnedsättning	47

Övergripande analys

Det går inte att förutsätta att alla har en viss utrustning

I många sammanhang tas det för givet att vi har tillgång till den utrustning som krävs för att vara delaktiga i det digitala samhället. Det måste ju vara en sådan analys som exempelvis ligger bakom att så många kommuner tar bort alla andra möjligheter att betala en parkeringsavgift, förutom via en app. Att betala via en app kräver att den som ska betala har en smart telefon som dessutom är kopplad till ett internetabonnemang. Men resultatet av SMFOI 2023 visar att många personer med funktionsnedsättning inte har en smart telefon. Beroende på vilken grupp vi studerar så är det mellan 10 och 30 procent som inte har en smart telefon. För personer utan funktionsnedsättning är motsvarande siffra 3–4 procent.

Att styra samhällsviktig service mot smarta telefoner och appar kan upplevas som diskriminerande om dessa inte är tillgängliga och användbara. Vissa medborgare kommer inte att kunna tillgodogöra sig denna service om alternativen krymper eller försvinner i vissa fall helt.

Hur många apparater behöver vi?

För många av funktionerna i det dagliga livet klarar vi oss bra med en smart telefon. Men försök studera eller arbeta enbart via en smart telefon så inser du snabbt att full delaktighet i det digitala samhället kräver möjligheter och förmåga att skifta mellan olika typer av apparater. Olika uppgifter kräver dessutom tillgång till olika stora skärmar. Att skriva den här rapporten med en smart telefon skulle troligen vara möjligt men knappast lämpligt eller effektivt. Att läsa rapporten i en telefon kan vara möjligt men våra tabeller är breda och blir svårare att överblicka i en telefon.

Personer med funktionsnedsättning har sedan länge sämre förutsättningar att få ett arbete. Det gäller även om de utbildningsmässigt har rätt kompetens för ett yrke. Ett mycket stort antal arbeten kräver idag förmåga att använda en dator. Samtidigt går det att från olika samhällsaktörer se antydningar att för personer med funktionsnedsättning skulle det räcka med att de har tillgång till en smart telefon så skulle den delen av den digitala tillgängligheten vara löst. Vi vill varna för det synsättet. Det är viktigt att personer med funktionsnedsättning har tillgång till en smart telefon men om vi också vill att dessa personer ska vara en del av arbetskraften så behöver de också vara väl förtrogna med att använda datorer.

Det går inte att förutsätta att alla har de kunskaper som behövs

Smarta telefoner, datorer och surfplattor har många inbyggda finesser och funktioner som kan underlätta för användaren. Det som förr var fristående hjälpmedel kan idag finnas inbyggda direkt i apparaternas operativsystem. Men att dessa funktioner finns i utrustningen betyder inte att alla som behöver dem vet hur man optimerar utrustningen utifrån personliga behov och förutsättningar. Många personer med funktionsnedsättning är medvetna om detta och säger att de skulle behöva mer kunskaper. Här finns troligen också ett stort mörkertal då det troligen finns många funktioner som skulle vara till hjälp men som man inte känner till.

Det ligger en stor potential i att lära personer med funktionsnedsättning att få ut maximalt stöd av den utrustning de har. Men vi kan inte se att någon aktör i samhället tar detta ansvar. Om personer med funktionsnedsättning vill lära sig mer om sin utrustning är de oftast utelämnade åt sig själva och det stöd de kan mobilisera i sin nära omgivning. Här skulle en satsning på ökad kompetens troligen ge mycket tillbaka i form av att fler kan använda digitala tjänster och digital service och att rätt konfigurerad utrustning förenklar delar av det som idag anses vara svårt.

Att ett behov finns leder inte automatiskt till användning av hjälpmedel eller anpassningar

Med tanke på de svårigheter som många användare med funktionsnedsättningar rapporterar (se Huvudrapporten för SMFOI 2023) och hur relativt få som använder olika hjälpmedel i sina apparater kan vi dra slutsatsen att det finns stora behov av hjälpmedel och anpassningar som inte förverkligas. Många av de problem som användare rapporteras skulle underlättas av att de digitala tjänsterna utformas så att de blir mer tillgängliga och användbara men flera svårigheter skulle också kunna övervinnas om användarna hade rätt hjälpmedel och rätt inställningar och anpassningar i den utrustning de använder.

I många fall känner inte användaren till vilka möjligheter som finns och det finns heller ingen aktör i samhället som fångar upp dessa behov och hjälper användaren att hitta en lösning. På många sätt kan det beskrivas som att användaren står ensam och själv förväntas lösa sina problem. För vissa grupper av funktionsnedsättningar ser det lite bättre ut. Det gäller till exempel blinda personer men även kommentarer från den gruppen visar att det finns stora problem. Där kan problemet också vara att man har fått ett hjälpmedel men inte tillräckligt mycket utbildning i hur hjälpmedlet fungerar. Resurser bör styras så att de används för att öka människors tillgång till och kunskaper om de olika hjälpmedel och hjälpmedelsfunktioner som redan finns i deras utrustning eller skulle kunna laddas ner. Det är vår bedömning att sådana insatser skulle ge stor samhällsnytta och stor nytta för enskilda individer.

Utebliven tillgång till hjälpmedel, inställningar och anpassningar leder till ineffektiv digital samhällsservice

För samhället uppstår troligen stora effektivitetsförluster i det att personer som med rätt hjälpmedel, inställningar och anpassningar skulle kunna använda digitala tjänster inte gör det. Istället behöver samhället upprätthålla alternativa servicekanaler i en onödigt hög omfattning. Kanaler som ofta är dyra för samhället och innebär sämre service för den enskilde. Ett sådant exempel är att medborgare kan tvingas göra fysiska besök hos en myndighet eller kommun istället för att lösa ett ärende på webben. Ett annat är att verksamheter behöver upprätthålla omfattande service via telefon för ärenden som borde kunna lösas via e-tjänster. Sådana kanaler är dyrare för verksamheten och förbrukar mycket tid för den enskilde. Ofta blir resultatet också sämre och långsammare service.

Genom att stödja personer med att hitta rätt hjälpmedel, installera dem och lära ut hur de fungerar skulle fler personer med funktionsnedsättning och fler äldre personer kunna använda komplex digital samhällsservice. Detsamma gäller om användare kan få

hjälp med att ställa in eller anpassa sina apparater, operativsystem eller tjänster som de använder. En kraftfull sådan satsning förefaller helt nödvändig för att Sverige ska kunna uppnå de mål som satts upp för hur digitaliseringen ska bidra till att lösa de framtida problemen med brist på personal och en åldrande befolkning.

Nuvarande inställning är att detta på något sätt ska lösa sig av sig självt och där ansvaret ensidigt förläggs till den enskilda individen. Det kommer inte att fungera. Flera av deltagarna i vår undersökning vittnar om att de behöver hjälp.

Ett sätt att organisera ett bättre stöd är att tillföra resurser till de organisationer som samlar personer med funktionsnedsättning och äldre. Där finns ofta god förmåga att på ett pedagogiskt och tillgängligt sätt möta personer med funktionsnedsättning.

Vissa typer av hjälpmedel och hjälpmedelsfunktioner är underutnyttjade

När man ser till vilka behov av hjälpmedel som vi vet finns hos olika grupper så kan vi se att vissa typer av hjälpmedel eller hjälpmedelsfunktioner i operativsystem, webbläsare eller inbäddade funktioner i specifika tjänster inte används i en omfattning som motsvarar behoven.

De tydligaste exemplen på det är hjälpmedel eller funktioner för att omvandla talad information till text eller tvärtom att låta text på en webbsida bli uppläst med syntetiskt tal. Det är två tekniska lösningar som har funnits länge och som skulle kunna förenkla användningen av internet för många. Men dessa funktioner används relativt lite.

Att tydligt erbjuda möjligheter att prata in text och att lyssna på text skulle för en ägare av en tjänst på internet vara att visa att det finns olika sätt att uppnå samma resultat. Då kan användaren välja det sätt som passar bäst. Men här krävs också att användaren får en möjlighet att förstå att dessa tekniska lösningar finns och därefter att förstå hur de ska användas. Förutom för talsyntes där det inom landets syncentraler finns information och viss utbildning i hur man som synskadad kan använda talsynteser finns det inga aktörer som aktivt driver på för att andra grupper ska använda dessa tekniker.

Vår bedömning är att det ligger en stor potential i att öka användningen av många olika typer av hjälpmedel. Det skulle göra att webben blir enklare för många och därmed att också känslan av att vara digitalt delaktig skulle öka. Det skulle dessutom få spridningseffekter utanför webben. Samma behov finns till exempel vid användning av olika programvaror som inte är webb.

Resultat

Tillgång till smarta telefoner, datorer och surfplattor

Diagram 1 visar en översikt över hur de olika grupperna har tillgång till smart telefon, dator och surfplatta. Personer utan funktionsnedsättning har i något högre utsträckning tillgång till smart telefon och till dator. För tillgång till surfplatta är bilden mer splittrad. Där är det flera av grupperna med funktionsnedsättning som har en högre tillgång jämfört med personer utan funktionsnedsättning.

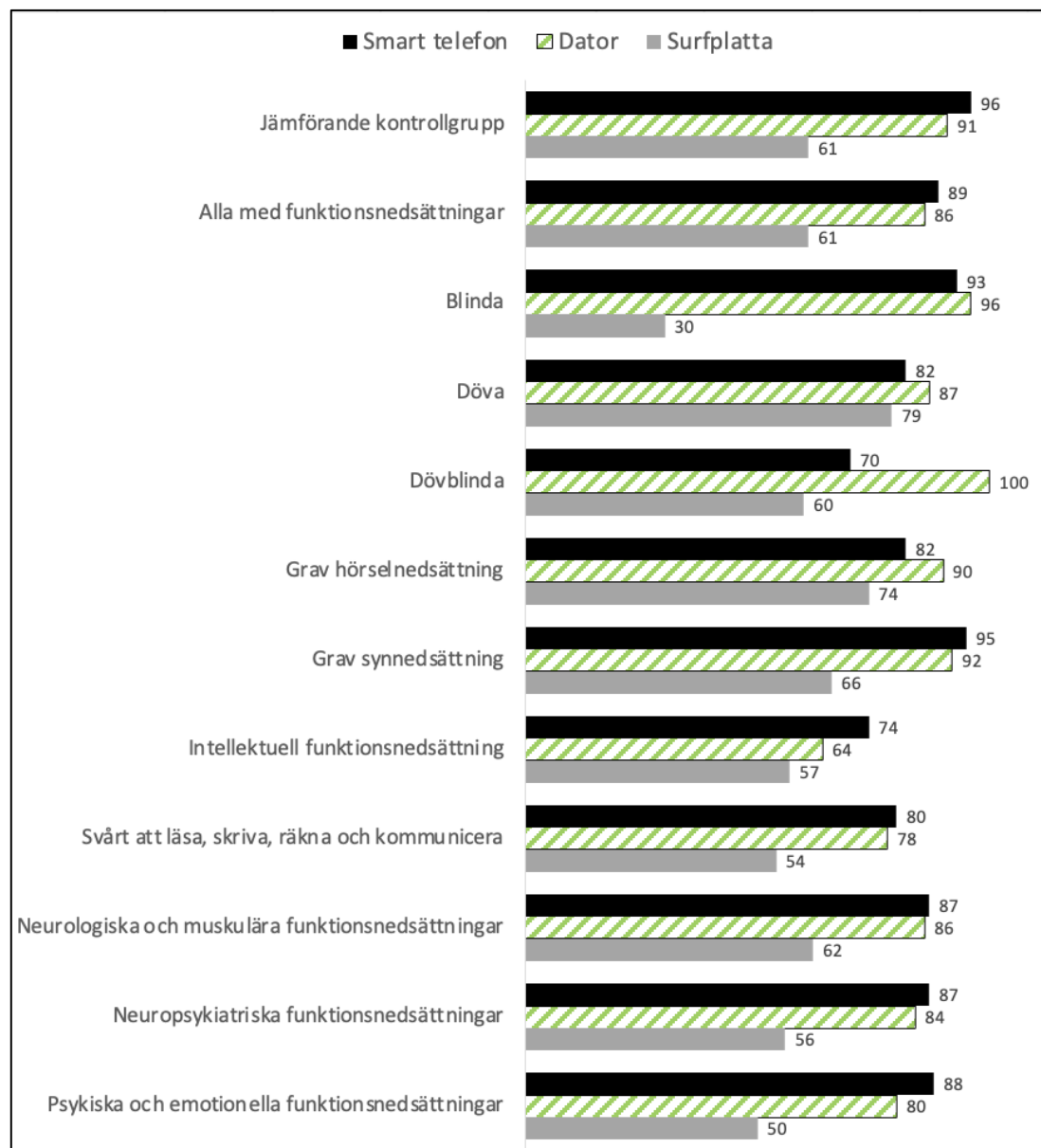

Diagram 1: Tillgång till smart telefon, dator och surfplatta. Andelar i procent.

I jämförelsegruppen av personer utan funktionsnedsättning är läget ganska likt hur det såg ut i undersökningen 2021. Det är något större andel som nu har en dator och något större andel som nu har en surfplatta. Bland grupperna med funktionsnedsättning är bilden mer varierad. I några grupper rapporterar en större andel att de har tillgång till

dator respektive surfplatta medan flera grupper rapporterar en mindre andel att de har tillgång.

”Man är ju så illa tvungen att lära sig att försöka hänga med. Det förväntas av samhället att man har en mobiltelefon/dator” (ID 287)

69 procent (805 av 1 167 svarande) av personerna med funktionsnedsättning har både tillgång till en smart telefon och en dator. I jämförelsegruppen av personer utan funktionsnedsättning är motsvarande siffra 83 procent (1324 av 1 590 personer).

43 procent (498 av 1 167 svarande) av personerna med funktionsnedsättning har tillgång till en smart telefon och en dator och en surfplatta. I jämförelsegruppen av personer utan funktionsnedsättning är motsvarande siffra 52 procent (827 av 1 590 personer).

Resultaten redovisas mer i detalj under respektive rubrik nedan.

Behov av hjälp

Det är många som rapporterar att de regelbundet behöver be någon annan om hjälp att göra saker på internet. För vissa personer som säger att de behöver hjälp är behovet snarare kopplat till den utrustning man använder än till att använda de tjänster som finns på nätet.

Det går att se i vår undersökning att det som krånglar är uppkopplingar, uppdateringar, byte av apparater eller hur apparaterna fungerar vilket leder till behov av hjälp. För en del kan till exempel ett byte av smart telefon få katastrofala följder. Man blir av med viktig och personlig information eller man kan plötsligt inte använda den nya telefonen. Då kan det vara avgörande om man har någon i sin närhet som kan rycka in och hjälpa till.

”behärskar inte riktigt tekniken vid uppdateringar, vilket ju sker ständigt” (ID 357).

För många finns den ”it-support” man behöver på arbetsplatsen. Man kan få hjälp av en supportorganisation eller av arbetskamrater även om problemet delvis rör den privata sfären så har man ofta tillgång till digital kompetens via sitt arbete. Eftersom en stor andel av personer med funktionsnedsättning inte har ett arbete så går man också miste om att ta del av en ständigt pågående kompetensutveckling. Ett annat problem kan vara att även om man har ett arbete så har IT-avdelningar och supportavdelningar ofta inte den specifika kunskap om hjälpmedelsfunktioner som krävs för att medverka till att introducera hjälpmedel eller förklara hur de fungerar.

Förekomst av hjälpmedel

Många deltagare i undersökningen rapporterar att de har hjälpmedel men vi kan se i svaren att för många är det svårt att avgöra vad som är ett hjälpmedel. Tidigare var ett hjälpmedel en fristående produkt. Hjälpmedel provades ut och förskrevs i samarbete mellan en specialist och personen som skulle använda det. Nu har många av de funktioner som tidigare varit fristående allt mer integrerats som funktioner i våra operativsystem. I andra fall finns funktionerna som appar som följer med vår

utrustning eller som appar som vi kan ladda ner, ibland gratis och ibland till en kostnad.

Till viss del och för vissa grupper finns en offentlig hjälpmedelsförsörjning kvar. Det kan man se spår av i resultatet av SMFOI 2023. Det är vanligast att personer vars funktionsnedsättning finns inom området syn eller hörsel har tillgång till hjälpmedel som är förskrivna och att de också kan få viss utbildning i hur hjälpmedel kan anpassas och användas. Här tycker många som uttalar sig i den frågan att de får för lite utbildning och därmed inte kan använda sina hjälpmedel effektivt. Till viss del kan vi också se att personer med läs- och skrivsvårigheter kan få vissa hjälpmedel förskrivna som underlättar användningen av internet. För andra grupper verkar det ovanligt att man får tillgång till förskrivna hjälpmedel.

För de andra grupperna av funktionsnedsättningar kan vi, när det gäller tillgång till hjälpmedel för ökad digital tillgänglighet, inte se några tydliga tecken på att det finns en samhällelig hjälpmedelsverksamhet. För flera av grupperna i vår undersökning gäller att de får hålla tillgodo med de funktioner som finns inbyggda i operativsystem, webbläsare och appar. De får också lära sig hur dessa funktioner fungerar helt på egen hand eller med den hjälp de kan mobilisera i sin egen närhet.

Sammantaget leder detta till att hjälpmedel för ökad digital tillgänglighet inte når sin fulla potential. Om fler personer hade tillgång till hjälpmedel, oavsett om hjälpmedlet finns som ett klassiskt hjälpmedel, i ett operativsystem eller som någon form av app, skulle många personer bättre kunna använda de digitala tjänster som finns på nätet. Att inte hjälpa människor att förstå vilka hjälpmedel eller hjälpmedelsfunktioner som finns och att inte hjälpa dem att få maximal nytta av hjälpmedlen är att ha en outnyttjad potential i det digitala samhället.

"Men har bara gratisprogram vilket ofta ger begränsningar i apparna vilket gör att den tänkta funktionen inte blir så bra och eftersom jag inte vet om det är värt pengarna om det är kompatibelt med det andra jag har i telefonen så vågar jag inte chansa på att lägga ut pengar på en App som kanske inte funkar ändå... (ID 1102).

Det finns sätt att förenkla användningen av digitala lösningar men människor som har behov av dessa förenklingar får inte del av dem för de vet inte vilka hjälpmedelsfunktioner som finns och hur de kan använda dem. Detta kan ses som en form av diskriminering och är samhällsekonomiskt ineffektivt eftersom vi inte får ut full effekt av digitaliseringen. Här skulle det behövas djupare nyttoanalyser som påvisar nyttan av att individer kan maximera sin förmåga att använda digitala tjänster.

"Bara det vanliga standardutbudet. Skulle absolut kunna lära mig mer om vad telefonen kan göra åt mig (hjälpa mig med), (ID 1340).

Det är flera personer som svarat på enkäten som anger att de inte känner till de olika hjälpmedel som vi har med som exempel i enkäten.

Smarta telefoner

Många har en smart telefon men det finns betydande skillnader mellan den som har respektive inte har en funktionsnedsättning (Diagram 2).

Diagram 2: Personer som angett att de har tillgång till en smart telefon. Andelar i procent.

Störst andel som har tillgång till smart telefon bland personer med funktionsnedsättning finns i gruppen personer med grav synnedsättning. Även bland blinda personer och PRO-medlemmar med funktionsnedsättning har nästan lika stor andel god tillgång till en smart telefon som i jämförelsegruppen utan funktionsnedsättning. Minst andel som har tillgång hittar vi bland personer med intellektuell funktionsnedsättning och bland dövblinda personer men då antalet dövblinda personer är mycket litet är siffran svårtolkad.

Att ha tillgång till en telefon innebär inte alltid att man har en telefon som är tillräckligt modern för att använda de digitala tjänsterna.

"Har inte haft råd med en mobiltelefon som det gått att genomföra busskort på och inte heller kunnat hantera BankID osv. Detta verktyg/redskap är ju mer ett krav idag och ställer en som inte kan eller har en nyare modell vid sidan av samhällets utveckling och normer" (ID 1008).

Tillräckliga kunskaper för att använda en smart telefon

Andelen personer som tycker att de har tillräckliga kunskaper i att använda en telefon varierar mellan runt 50 och 76 procent (Diagram 3). Det är personer i jämförelsegruppen utan funktionsnedsättning som oftast svarar att de har tillräckliga kunskaper men även i denna grupp finns en stor andel (24 procent) som säger att de inte har det. Det är personer med intellektuell funktionsnedsättning och personer som har svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera som i lägst utsträckning säger att de har tillräckliga kunskaper. Här ser vi att det finns generella behov i stora delar av befolkningen att lära sig mer om hur den smarta telefonen fungerar. I vissa grupper är behoven mycket stora. För många personer med funktionsnedsättning skulle ökade

kunskaper troligen resultera i att man kan använda fler digitala tjänster och att man inte lika ofta behöver be andra om hjälp.

Diagram 3: Personer som anser att de har tillräckliga kunskaper i att använda en smart telefon. Andelar i procent.

Det finns alltså stora behov av att få lära sig mer om hur den smarta telefonen kan användas. Dels svarar många att de generellt skulle behöva mer kunskaper, dels kopplar vissa bristen på kunskap till att de saknar specifika kunskaper för det de vill kunna göra med sin smarta telefon. Det senare gäller speciellt personer som är blinda, har intellektuell funktionsnedsättning eller har svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera.

Att inte veta hur det fungerar eller vad som finns kan vara frustrerande: "Är mycket osäker på vilka möjligheter som finns... till exempel tal till text skulle vara underbart".

Är det lätt att använda en smart telefon?

Den största andelen, runt 70 procent, som tycker att det är lätt att använda en smart telefon finns bland personer som är blind eller döva. De grupper med den lägsta andelen som tycker det är lätt finns bland personer med intellektuell funktionsnedsättning (28procent) och som har svårt att läsa, skriva räkna och kommunicera (36procent). (Diagram 4).

Diagram 4: Personer som anger att det är lätt att använda en smart telefon. Andelar i procent.

Genom att öka kunskapen om hur den smarta telefonen fungerar kommer fler att tycka att den är lätt att använda, även för att nyttja mer komplexa tjänster på nätet. I flera grupper finns en stor potential i att underlätta användningen av smarta telefoner genom att öka människors förmåga att använda dem. Det gäller även personer utan funktionsnedsättning, där 60 procent anger att de tycker det är lätt att använda telefonen.

"Jag tycker det är både lätt och svårt att använda smart telefon. Vissa funktioner är lätt men andra klarar jag inte alls av som till exempel inställningar. Jag skulle vilja veta vilka appar och hjälpmedel finns som skulle kunna underlätta för mig (ID 1329).

Det hindrar inte att det också kan finnas behov av förenklingar i hur de smarta telefonerna är utformade och vilka funktioner som finns i telefonerna.

Ett återkommande problem som beskrivs i kommentarerna är när man måste byta telefon. Det är för många ett kritiskt moment som kan bestå av två faser. Den första är att få över viktigt innehåll och alla olika inställningar och anpassningar som man kan ha gjort i den telefon som man ska överge. En andra är att den nya telefonen också kan ha nya sätt att fungera.

Har du hjälpmedel i din smarta telefon?

Det är personer som har funktionsnedsättningar relaterade till syn och hörsel som i högst utsträckning rapporterar att de har hjälpmedel i sin smarta telefon men även personer utan funktionsnedsättning har i hög utsträckning hjälpmedel i sin telefon (Diagram 5).

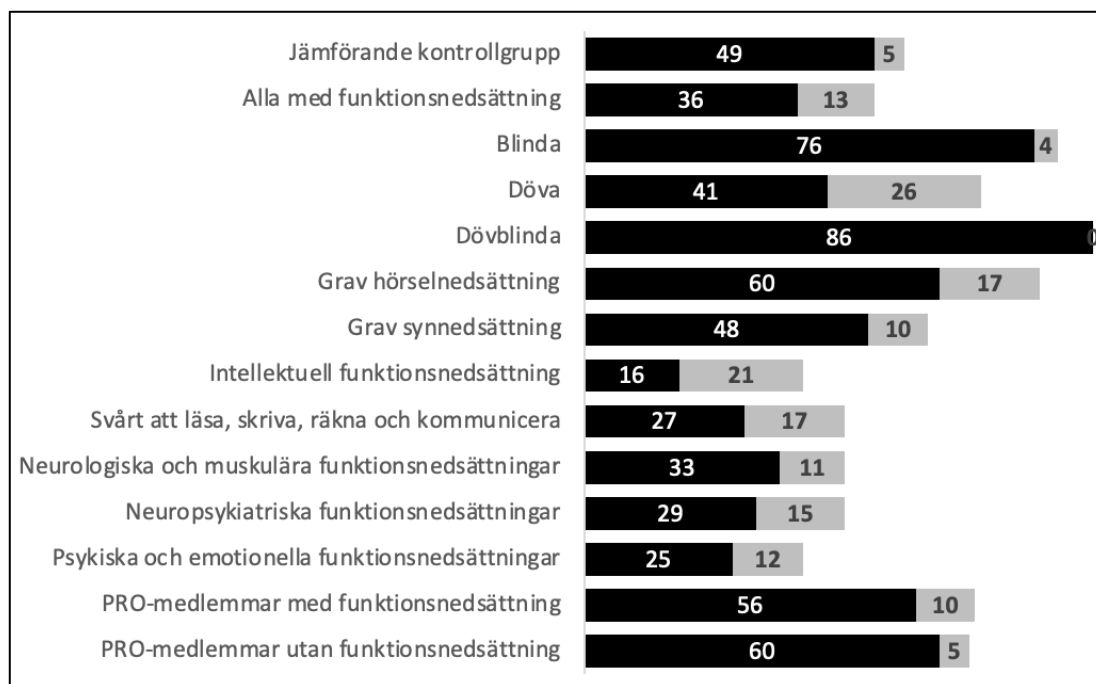

Diagram 5: Personer som svarat ja eller ja men att de behöver fler på frågan om de har hjälpmedel i sin smarta telefon. Andelar i procent.

Minst andel som har hjälpmedel i sin smarta telefon finns bland personer med kognitiva funktionsnedsättningar. I vårt material återfinns dessa personer inom grupperna: Intellektuell funktionsnedsättning, Svårt att läsa, skriva räkna och kommunicera samt Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. I dessa grupper ligger användningen av hjälpmedel betydligt lägre än personer som inte har någon funktionsnedsättning alls. Det gäller även personer med psykiska och emotionella funktionsnedsättningar. Det kan finnas flera orsaker som förklarar varför det ser ut så. En skulle ju kunna vara att personer med kognitiva funktionsnedsättningar inte behöver hjälpmedel. Vi tror dock snarare att det beror på att:

- personerna inte känner till de hjälpmedel som finns och hur de skulle kunna göra nytta
- det saknas hjälpmedel som underlättar digital delaktighet för personer med kognitiva svårigheter

Traditionellt har hjälpmedelsförsörjning varit inriktad på syn, hörsel och rörelsehinder och där finns en beredskap hos professionen och brukarna av att tänka i termer av hjälpmedel. Personer med kognitiva svårigheter kan ha svårt att hitta personer som kan hjälpa dem att förstå vilka hjälpmedel som finns och hur de fungerar. Personal inom olika verksamheter där det finns personer med kognitiva funktionsnedsättningar är inte skolade i att identifiera behov av hjälpmedel och att initiera, prova ut och lära ut hur hjälpmedel skulle kunna underlätta.

De grå staplarna i Diagram 5 visar andelen som har svarat att de har hjälpmedel men att de också har behov av fler. Här utgör döva personer den största gruppen där 26 procent säger att de behöver fler hjälpmedel. Även bland personer med grav hörselnedsättning säger många att de behöver fler hjälpmedel. En grupp som verkar

försedd med de hjälpmedel de behöver är personer som är blinda. I den gruppen anger 4 procent att de behöver fler hjälpmedel.

Personer som efterfrågar hjälpmedel kan mötas av inställningen att sådana hjälpmedel inte finns:

”När jag har frågat efter kognitiva hjälpmedel har jag fått höra att det inte finns, Har de vanliga funktionerna i telefonen” (ID 1026).

För en del är kostnader ett problem. En person uttrycker det som att det behövs hjälpmedel till telefonen som inte kostar massa pengar.

Ibland uppstår ett spontant stöd från en person till en annan. Personer beskriver att de hjälper andra genom att till exempel leta reda på information om hur telefonen fungerar. Många har uråldriga (knapp)telefon och förstår inte heller hur nyare telefon fungerar.

Vilka hjälpmedel används för smarta telefoner?

Många använder en hel uppsättning hjälpmedel och typen av funktionsnedsättning styr hur denna profil ser ut. Tabell 1 ger en översikt av hur användningen ser ut i de olika grupperna.

Tabell 1: Översikt över vilka hjälpmedel personer har i sin smarta telefon. Andelar i procent.

	Bildtelefon	Förstoring	OCR-program	Ordprediktion	Punktskrifts-display	QR-scanner	Röststyrning	Skärmläsnings-program	Stavningskontroll	Tal till text	Talsyntes	Telefonen i sig är ett hjälpmedel
Jämförande kontrollgrupp	2	20	12	6	<1	69	12	1	45	7	1	37
Alla med funktionsnedsättning	26	25	14	9	3	53	13	7	42	16	7	44
Blinda	11	11	41	7	48	30	41	89	15	7	33	41
Döva	82	14	22	6	-	48	2	-	28	29	2	28
Dövblinda	43	29	-	-	14	14	-	29	29	29	14	43
Grav hörselnedsättning	44	25	17	10	2	46	10	6	31	31	4	37
Grav synnedsättning	17	41	10	7	4	52	14	12	43	11	8	36
Intellektuell funktionsnedsättning	12	19	12	8	-0	41	19	1	32	13	8	53
Svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera	13	34	17	13	1	52	18	6	48	19	14	49
Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar	21	24	13	12	1	54	13	3	47	15	7	52
Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar	16	20	13	10	2	56	13	4	45	14	8	50
Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar	18	20	15	9	1	62	14	4	9	16	7	55
PRO-medlemmar med funktionsnedsättning	35	18	15	5	0	59	13	1	47	6	2	55
PRO-medlemmar utan funktionsnedsättning	41	32	18	5	0	66	13	1	48	5	1	53

Det är viktigt att notera att många ser telefonen i sig som ett viktigt hjälpmedel. Att ha med sig sin smarta telefon kan lösa problem i en rad olika situationer. Vissa hjälpmedel har blivit så vanliga att de nästan blivit osynliga. Stavningskontroll, som från början var ett separat hjälpmedel, är nu så integrerat i våra tekniska lösningar att vi kanske inte tänker på att funktionen finns där. Det kan förklara varför relativt få personer säger att de använder stavningskontroll. De kanske inte tänker på att i många sammanhang korrigeras felstavningar automatiskt eller på att de faktiskt korrigerar text som markeras som fel under tiden de skriver. Andra är fullt medvetna om att de har stor

hjälp med att få till bra texter: "... och så finns det verktyg som säger till när det blir grammatiska fel eller stavningsfel" (ID 1439).

En teknik som förefaller underutnyttjad, förutom i gruppen blinda personer, är teknik som gör det möjligt att lyssna på text. Denna teknik finns inbyggd i de skärmläsningsprogram som de flesta blinda använder. Men den finns också i enklare utföranden som fristående programvara eller som "lyssna-funktioner" inbäddade i de digitala tjänsterna. I en långsam utveckling kan vi också se funktionen integreras direkt i webbläsar-programvara. Att lyssna på innehåll kan gynna många personer med kognitiva svårigheter och även personer med grav synnedsättning men tekniken har svårt att få genomslag i dessa grupper, vilket kan bero på att de inte känner till att den finns eller att den är för krånglig att använda.

Även tekniker för att styra gränssnitten med sin röst eller att mata in text med sin röst har en stor underlättande potential men används än så länge av relativt få personer. Det beror i hög utsträckning på att utvecklare inte integrerar sådan funktionalitet i sina tjänster men också på att teknikerna är okända bland personer som skulle ha nytta av dem.

Utöver det fasta utbud av hjälpmedel som redovisas i Tabell 1 så har deltagarna rapporterat ett mycket stort antal specifika hjälpmedel. Vi gjorde en analys av dessa hjälpmedel i en rapport från vår undersökning SMFOI år 2021 och vi ser inga större förändringar i resultatet av innevarande enkät SMFOI 2023.

Många har hittat sätt att anpassa sina telefoner utifrån hur situationen kan se ut kan vara att någon säger "Inget hjälpmedel kanske, men jag använder ofta telefonen på lägsta ljusstyrkan när jag har migrän". Det är också flera personer som säger att de inverterar färger i sin telefon. Ett exempel på hur man kan ha stor hjälp av en vanlig funktion i telefonen kan vara: "Jag använder en digital timer som hjälper mig bättre med tidsuppfattning" (ID 606).

Datorer

Störst andel som har tillgång till dator hittar vi bland personer som är blinda och hos PRO-medlemmarna med eller utan funktionsnedsättning. (Diagram 6). Gruppen dövblinda är så liten att vi inte kan dra några slutsatser men vi vet sedan tidigare att många i den gruppen har tillgång till dator.

Diagram 6: Personer som angett att de har tillgång till en dator. Andelar i procent.

Generellt ser vi att det är något mindre andel personer som har tillgång till en dator jämfört med en smart telefon. För de flesta grupper med funktionsnedsättning, ligger tillgången till dator mellan 80 och drygt 90 procent. Två grupper avviker genom att en mindre andel har tillgång till dator och det är personer med intellektuell funktionsnedsättning och personer som har svårigheter att läsa, skriva, räkna och kommunicera.

Tillräckliga kunskaper för att använda en dator

De grupper som i högst utsträckning tycker att de har tillräckliga kunskaper i att använda en dator är personer som är blinda, personer utan funktionsnedsättning och personer med grav hörselnedsättning. Personer med intellektuell funktionsnedsättning och personer som har svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera är de grupper som i lägst utsträckning har tillräckliga kunskaper (Diagram 7).

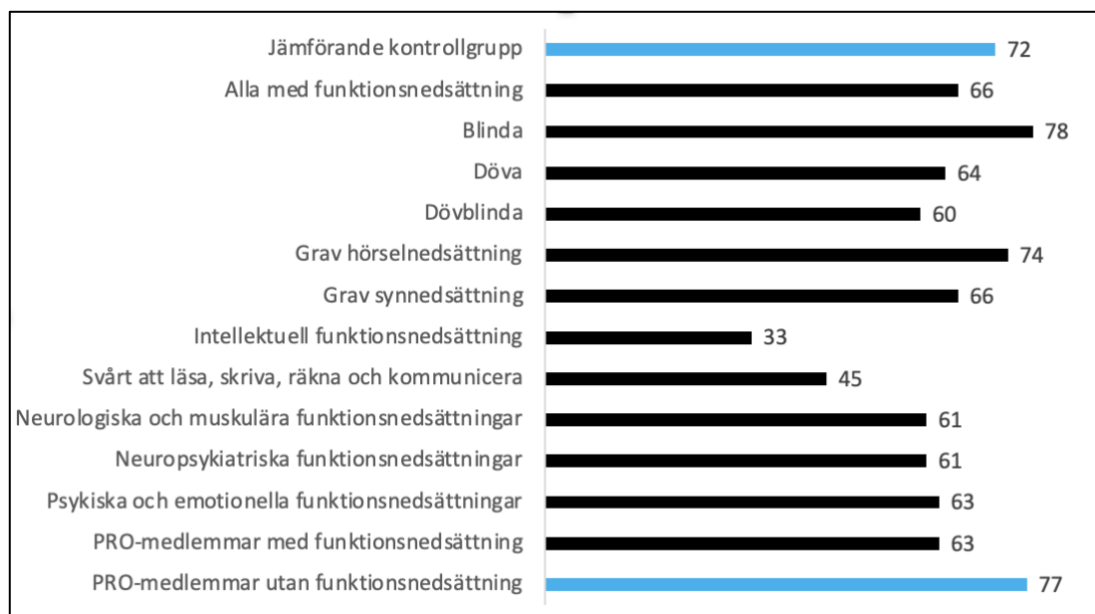

Diagram 7: Personer som anser att de har tillräckliga kunskaper i att använda en dator. Andelar i procent.

Är det lätt att använda en dator?

Det är många som inte tycker det är lätt att använda en dator. Störst andel som tycker att det är svårt att använda en dator finns bland personer med intellektuell funktionsnedsättning och personer som har svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera (Diagram 8). En mindre andel tycker det är lätt att använda en dator jämfört med en smart telefon.

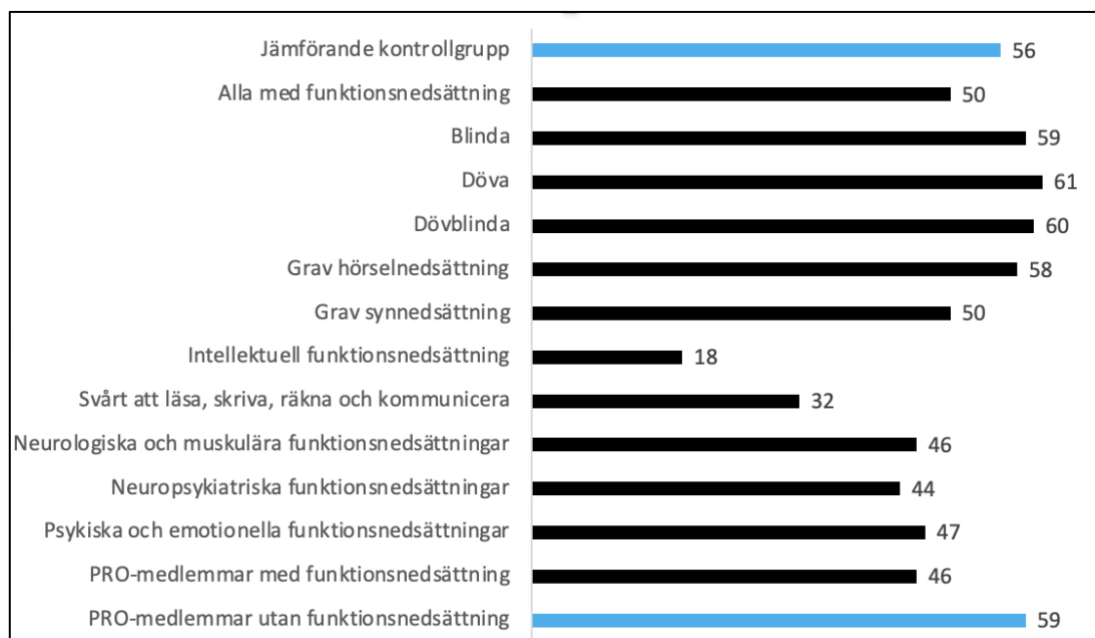

Diagram 8: Personer som anger att det är lätt att använda en dator. Andelar i procent.

Har du hjälpmedel i din dator?

Bland personer som är blinda och dövblinda finns en stor andel som i hög utsträckning rapporterar att de har hjälpmedel i sin dator. I de andra grupperna är det mellan 30–40 procent som svarar att de har hjälpmedel (Diagram 9).

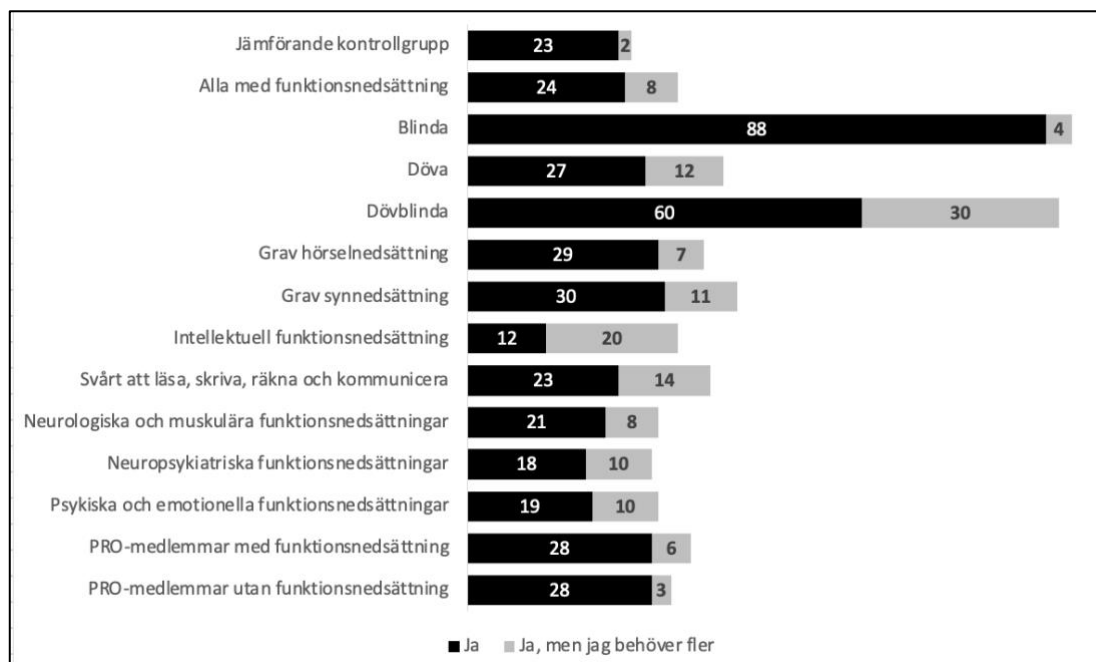

Diagram 9: Personer som svarat ja eller ja men att de behöver fler på frågan om de har hjälpmedel i sin dator. Andelar i procent.

Vilka hjälpmedel används i datorer?

Tabell 2 ger en översikt över vilka hjälpmedel de olika grupperna har rapporterat att de har i sina datorer. En mycket stor andel anser att datorn i sig är ett viktigt hjälpmedel.

I jämförelsegruppen utan funktionsnedsättning är de vanligaste hjälpmedlen sådana som är inbyggda i datorns operativsystem eller följer med datorn som programvara som installeras automatiskt, typ stavningskontroll eller scanner av QR-koder. I övrigt har den gruppen få hjälpmedel i sin dator. Som förväntat har personer med funktionsnedsättning fler hjälpmedel och här följer typen av hjälpmedel också typen av funktionsnedsättning.

Tabell 2: Översikt över vilka hjälpmedel personer har i sin dator. Andelar i procent.

	Bildtelefon	Förstoring	OCR-program	Ordprediktion	Punktskrifts-display	QR-scanner	Röststyrning	Skärmläsnings-program	Speciell mus	Speciellt tangentbord	Stavnings-kontroll	Tal till text	Talsyntes	Datorn i sig är ett hjälpmedel
Jämförande kontrollgrupp	1	<1	9	5	<1	23	2	0	15	9	52	2	1	48
Alla med funktionsnedsättning	19	18	11	6	4	17	5	8	11	8	42	9	8	45
Blinda	-	4	33	0	63	4	7	85	-	7	19	0	19	26
Döva	79	9	10	6	-	19	-	1	7	7	16	16	2	22
Dövblinda	10	40	20	0	20	0	-	20	-	-	10	20	10	40
Grav hörselnedsättning	40	11	11	13	0	21	6	4	4	4	36	15	2	40
Grav synnedsättning	6	42	13	4	6	17	4	9	12	10	44	8	3	39
Intellektuell funktionsnedsättning	7	16	10	9	-	16	12	3	21	14	41	17	12	41
Svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera	11	15	15	11	2	19	7	6	16	11	52	19	16	53
Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar	13	14	10	8	1	18	6	5	16	10	47	9	7	53
Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar	12	16	9	7	2	15	5	7	13	10	49	11	9	49
Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar	12	18	9	7	2	17	4	6	15	8	57	10	9	52
PRO-medlemmar med funktionsnedsättning	18	30	19	6	1	35	4	2	27	15	58	3	1	59
PRO-medlemmar utan funktionsnedsättning	17	20	19	4	-	36	4	1	26	12	50	2	1	60

Det är noterbart att i många grupper är användningen av hjälpmedel låg även om vi vet att många i gruppen sannolikt skulle ha stor nytta av hjälpmedlet. Vi kan ta ordprediktion som exempel. Det innebär att man får hjälp av en teknik som försöker gissa vilket ord det är man letar efter. Det är en teknik som skulle göra det lättare för personer som har svårt att läsa och skriva, men bara 11 procent i gruppen som har svårt att läsa och skriva anger att de använder tekniken. I många grupper finns personer som skulle spara mycket energi och tid på att lyssna på text men få rapporter att de använder sådan teknik.

Tabell 2 visat att hjälpmedelsfunktioner är underutnyttjade. Här finns en stor potential. Om det går att öka människors förmåga att effektivare använda sin utrustning genom att ha tillgång till och förmåga att använda hjälpmedel skulle fler kunna använda de digitala tjänster som finns.

Surfplattor

Det är personer som är döva och personer med grav hörselnedsättning som i högst utsträckning har tillgång till en surfplatta. Jämfört med andra typer av apparater är tillgången till surfplatta generellt lägre (Diagram 10).

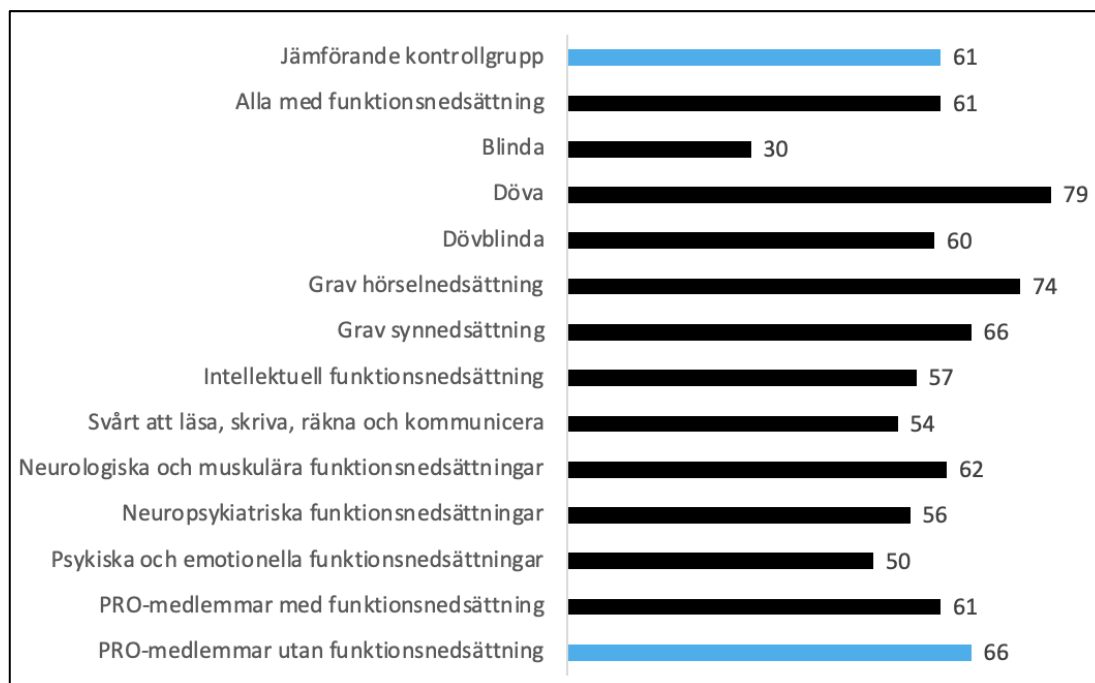

Diagram 10: Personer som angett att de har tillgång till en surfplatta. Andelar i procent.

En platta kan uppfattas som smidigare och lättare att ha i närheten jämfört med en dator:

"Använder mestadels platta: det är lättare att använda den för mail, betalningar osv för då 'behöver' jag inte fysiskt ta mig till fasta datorn (ID 1015).

För den som har svårt att kommunicera kan plattan erbjuda en möjlighet att fotografera och sedan visa bilder som ett kommunikationshjälpmedel:

"Använder bilden och foton i surfplattan för att visa vad som hänt (ID XXX).

Tillräckliga kunskaper för att använda en surfplatta

I alla grupper finns det en andel på mellan 25 och nästan 70 procent som inte anser sig ha tillräckliga kunskaper att använda en surfplatta (Diagram 11). Det har troligen samband med att det är många som inte använder en surfplatta men visar också att det finns behov av ytterligare kunskaper.

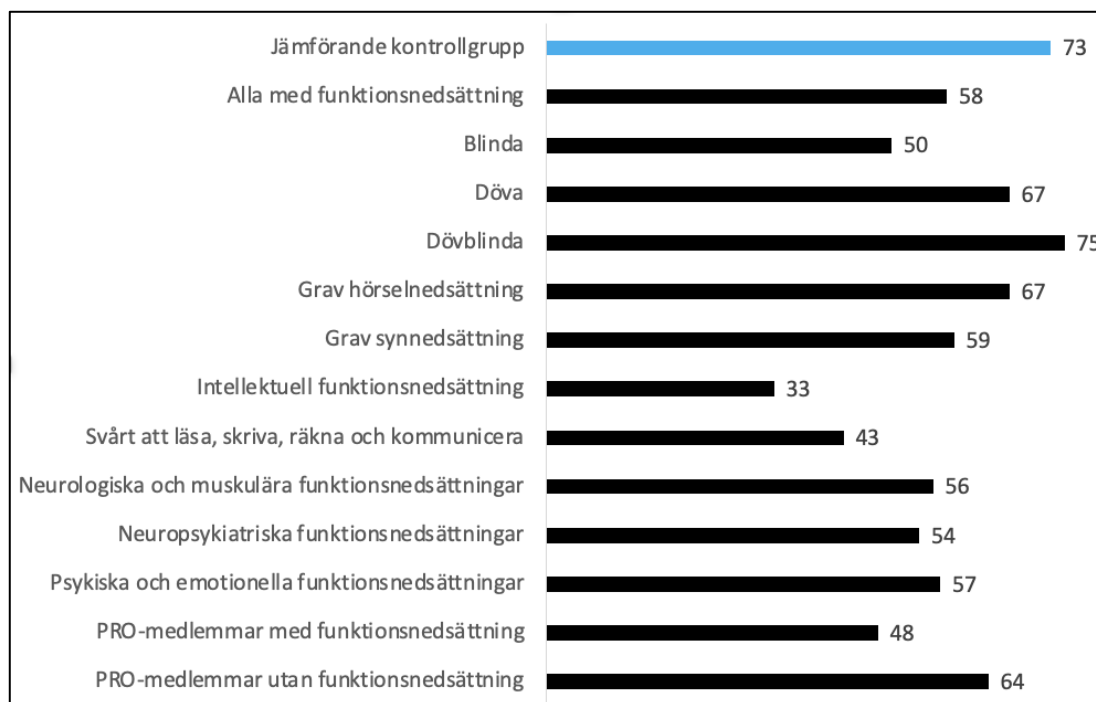

Diagram 11: Personer som anser att de har tillräckliga kunskaper i att använda en surfplatta. Andelar i procent.

Det är bland personer med intellektuell funktionsnedsättning, personer som har svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera samt PRO-medlemmar med funktionsnedsättning som lägst andel anser att de har tillräckliga kunskaper.

Är det lätt att använda en surfplatta?

Av personer med intellektuell funktionsnedsättning är det bara 25 procent som tycker att det är lätt att använda en surfplatta. Det är klart lägre andel än i alla andra grupper (Diagram 12).

Diagram 12: Personer som anger att det är lätt att använda en surfplatta. Andelar i procent.

Störst andel som tycker det är enkelt att använda en surfplatta återfinns bland personer i jämförelsegruppen utan funktionsnedsättning och hos PRO-medlemmar utan funktionsnedsättning. Men även bland döva personer finns en stor andel som tycker att det är enkelt att använda en surfplatta.

Har du hjälpmedel i din surfplatta?

Personer som är döva eller som har grav hörselnedsättning är de grupper där störst andel anger att de har hjälpmedel i sin surfplatta men det är också de grupper som oftast säger att de behöver ännu fler hjälpmedel (Diagram 13).

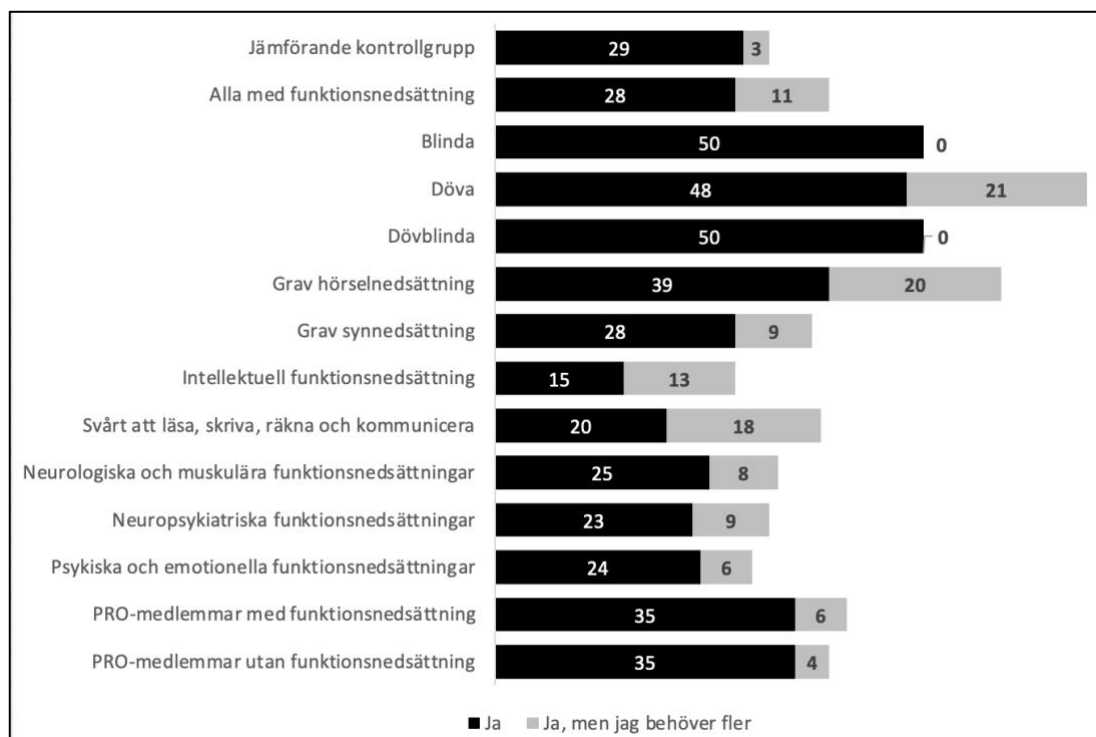

Diagram 13: Personer som svarat ja eller ja men att de behöver fler på frågan om de har hjälpmedel i sin surfplatta. Andelar i procent.

Det kan tyckas märkligt att bara hälften av de blinda personerna säger att de har ett hjälpmedel i sin surfplatta. Vi tolkar det som att flera personer i den gruppen kan ha en surfplatta där det skärmläsarstöd de behöver finns inbyggt i plattans operativsystem och att det kan ha blivit så självklart att man kanske inte ser det som ett hjälpmedel längre. Andelen som har tillgången till hjälpmedel sjunker i alla grupper där det finns kognitiva funktionsnedsättningar.

Vilka hjälpmedel används i surfplattor?

Tabell 3 ger en översikt över vilka hjälpmedel de olika grupperna har rapporterat att de har i sina surfplattor. Det är vanligt att man anser att surfplattan i sig är ett hjälpmedel.

Tabell 3: Översikt över vilka hjälpmedel personer har i sin surfplatta. Andelar i procent.

	Bildtelefon	Förstoring	OCR-program	Ordprediktion	Punktskriftsdisplay	QR-scanner	Röststyrning	Skärmläsningsprogram	Stavningskontroll	Tal till text	Talsyntes	Surfplattan i sig är ett hjälpmedel
Jämförande kontrollgrupp	2	16	9	5	<1	32	5	1	38	5	<1	52
Alla med funktionsnedsättning	31	21	10	6	1	21	6	5	33	12	8	46
Blinda	-	25	25	-	25	13	-	88	13	0	38	13
Döva	85	7	11	6	-	16	-	-	14	18	3	16
Dövblinda	75	75	0	-	-	25	-	-	-	75	-	25
Grav hörselnedsättning	50	24	16	11	3	26	5	5	42	18	8	45
Grav synnedsättning	14	50	7	-	1	17	4	8	32	7	3	49
Intellectuell funktionsnedsättning	11	19	2	6	-	4	9	2	26	11	11	43
Svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera	17	22	10	10	-	14	8	5	37	16	17	44
Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar	18	17	9	7	-	24	6	3	39	11	9	58
Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar	20	12	7	7	-	19	7	3	38	11	11	50
Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar	21	13	9	6	-	15	6	6	38	10	12	50
PRO-medlemmar med funktionsnedsättning	30	36	17	5	<1	40	9	1	48	5	2	62
PRO-medlemmar utan funktionsnedsättning	32	28	18	4	<1	40	7	1	41	3	1	67

Det är en genomgående trend att vissa hjälpmedel används mindre i surfplattan jämfört med i datorn. Ett sådant exempel är stavningskontroll. Det indikerar att man inte använder surfplattan för att skriva texter i samma utsträckning som man använder datorn.

Jämförelse mellan samma hjälpmedel i olika apparater

För att få en djupare förståelse för om de olika grupperna använder hjälpmedel på olika sätt har vi valt ut förstoring, tal till text och talsyntes som jämförelseobjekt. Men innan vi gör de jämförelserna så börjar vi med hur man ser på huruvida själva telefonen, datorn eller surfplattan i sig som ett hjälpmedel.

Apparaten i sig är ett viktigt hjälpmedel

Tabell 4 visar andelen personer i de olika grupperna som ser på den smarta telefonen, datorn eller surfplattan som ett hjälpmedel i sig självt. Med det menar vi att det är möjligt att se tillgången till en apparat som ett hjälpmedel. Det verkar vara så många

ser på den utrustning de använder. Den innehåller så många viktiga funktioner och löser så många problem att den i sig blir ett viktigt hjälpmedel.

Tabell 4 Personer som angett att apparaten i sig är ett hjälpmedel. Andelar i procent.

Apparaten i sig är ett hjälpmedel	Smart telefon	Dator	Surfplatta
Jämförande kontrollgrupp	37	48	52
Alla med funktionsnedsättning	44	45	46
Blinda	41	26	13
Döva	28	22	16
Dövblinda	43	40	25
Grav hörselnedsättning	37	40	45
Grav synnedsättning	36	39	49
Intellektuell funktionsnedsättning	53	41	43
Svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera	49	53	44
Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar	52	53	58
Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar	50	49	50
Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar	55	52	50
PRO-medlemmar med funktionsnedsättning	55	59	62
PRO-medlemmar utan funktionsnedsättning	53	60	67

Synsättet att apparaten i sig själv är ett hjälpmedel är vanligast i de grupper där det finns kognitiva och psykiska funktionsnedsättningar men också bland PRO-medlemmar. I lägst utsträckning är det döva personer som ser apparaten som ett hjälpmedel. Vi tolkar det som att det finns fler specifika hjälpmedel inom syn- och hörselområdet och där räcker det inte med att ha tillgång till apparaten. Det är apparaten i kombination med specifika hjälpmedel som ger stöd i användningen av internet. För blinda personer är den kombinationen i princip helt nödvändig. Internet blir tillgängligt först då en blind person använder någon form av skärmläsarprogramvara i kombination med det operativsystem och den webbläsare som finns i apparaten.

I åtta av grupperna är det surfplattan som i högst utsträckning pekas ut som ett viktigt hjälpmedel i sig. Det är svårt att tolka vad det egentligen betyder men en förklaring kan vara att många skaffar sig en surfplatta just som ett hjälpmedel för att till exempel titta på filmer eller läsa böcker.

Att relativt få personer anger att datorn i sig är ett hjälpmedel tolkar vi som att i datorn har man ofta ett antal specifika hjälpmedel eller hjälpmedelsfunktioner och då blir det kombinationen av att ha en dator och användningen av dessa som underlättar användningen av internet.

För personer som är blinda och döva eller har intellektuell funktionsnedsättning är det tydligt att det är telefonen i sig som är ett hjälpmedel. Medan det för personer med grav synnedsättning är surfplattan i sig som är ett hjälpmedel. I de andra grupperna är det mer jämt mellan hur man ser på de olika apparaterna.

Förstoring

Tabell 5 visar hur personer i de olika grupperna använder förstoring som ett hjälpmedel i smarta telefoner, datorer och surfplattor.

Tabell 5 Personer som angett att de använder förstoring som hjälpmedel. Andelar i procent.

Förstoring	Smart telefon	Dator	Surfplatta
Jämförande kontrollgrupp	20	<1	16
Alla med funktionsnedsättning	25	18	21
Blinda	11	4	25
Döva	14	9	7
Dövblinda	29	40	75
Grav hörselnedsättning	25	11	24
Grav synnedsättning	41	42	50
Intellectuell funktionsnedsättning	19	16	19
Svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera	34	15	22
Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar	24	14	17
Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar	20	16	12
Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar	20	18	13
PRO-medlemmar med funktionsnedsättning	18	30	36
PRO-medlemmar utan funktionsnedsättning	32	20	28

Man skulle kunna tro att behovet av att förstora något är likadant oavsett vilken typ av apparat man använder men så ser det inte riktigt ut. För personer utan funktionsnedsättning är det vanligast att man använder förstoring i telefonen. Det gäller också för personer som är döva, personer som har svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera, personer med neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

För personer som är blind, dövblind, har grav synnedsättning och bland PRO-medlemmar med funktionsnedsättning är det i surfplattan det oftast anges att förstoring används som ett hjälpmedel.

Här kanske du som läsare undrar varför personer som angett att de är blind håller på med förstoring men det kan vara så att man som blind har vissa synrester och det gör att med kraftig förstoring så kan det vara möjligt att exempelvis läsa text på en skärm.

Tal till text

Tabell 6 visar hur personer i de olika grupperna använder tal till text som ett hjälpmedel i smarta telefoner, datorer och surfplattor. Det betyder att de pratar och har ett hjälpmedel som omvandlar det de säger till text. Tekniken kan exempelvis användas för att skriva texter eller fylla i text i sökrutor och formulär.

Tabell 6 Personer som angett att de använder tal till text som hjälpmedel. Andelar i procent.

Tal till text	Smart telefon	Dator	Surfplatta
Jämförande kontrollgrupp	7	2	5
Alla med funktionsnedsättning	16	9	12
Blinda	7	-	-
Döva	29	16	18
Dövblinda	29	20	75
Grav hörselnedsättning	31	15	18
Grav synnedsättning	11	8	7
Intellektuell funktionsnedsättning	13	17	11
Svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera	19	19	16
Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar	15	9	11
Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar	14	11	11
Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar	16	10	10
PRO-medlemmar med funktionsnedsättning	6	3	5
PRO-medlemmar utan funktionsnedsättning	5	2	3

Tal till text är en teknik som förefaller okänd bland personer utan funktionsnedsättning. Bland personer med funktionsnedsättning är det vanligast att man använder denna teknik i sin mobiltelefon. Här avviker personer med intellektuell funktionsnedsättning genom att en större andel anger att de har denna typ av hjälpmedel i sin dator än i övriga apparater. Gruppen dövblinda är så liten att vi inte vågar dra några säkra slutsatser. Att döva och dövblinda i så hög utsträckning har angett att de använder tal till text är svårt att förstå och kräver fortsatt analys.

I flera grupper borde det utifrån personernas funktionsnedsättningar vara fler som har behov av att tala in text än vad vi kan se i resultatet. Det gäller personer med intellektuell funktionsnedsättning, personer som har svårt att skriva och personer med neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar där det kan vara svårt att skriva via ett tangentbord. Det kan bero på att tekniken är okänd och att man därför inte efterfrågar sådana lösningar. Det kan också bero på att många tjänster på webben inte medger att man talar in text, även om sådan teknik skulle kunna implementeras.

Talsyntes

Tabell 7 visar hur personer i de olika grupperna använder talsyntes som ett hjälpmedel i smarta telefoner, datorer och surfplattor. Det betyder att de lyssnar på det som visas som texter på webben.

Tabell 7 Personer som angett att de använder talsyntes som hjälpmedel. Andelar i procent.

Talsyntes	Smart telefon	Dator	Surfplatta
Jämförande kontrollgrupp	1	1	<1
Alla med funktionsnedsättning	7	8	8
Blinda	33	19	38
Döva	2	2	3
Dövblinda	14	10	0
Grav hörselnedsättning	4	2	8
Grav synnedsättning	8	3	3
Intellektuell funktionsnedsättning	8	12	11
Svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera	14	16	17
Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar	7	7	9
Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar	8	9	11
Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar	7	9	12
PRO-medlemmar med funktionsnedsättning	2	1	2
PRO-medlemmar utan funktionsnedsättning	1	1	1

Talsyntes är en grundläggande hjälpmedelsteknik för personer som är blinda och för många personer med grav synnedsättning. Det är också ett viktigt stöd för personer som har svårt att läsa.

Bakgrundsvariabler

Bakgrundskaraktäristika för personer med funktionsnedsättning som svarat 2023.

Åldersintervaller

Tabell 8: Åldersintervall. Andelar i procent.

Åldersintervall	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Under 16 år	-	<1	-	-	-	2	-	-	1	1	-	-
16–24 år	1	2	7	2	-	2	-	5	5	1	5	4
25–34 år	3	8	18	11	11	7	-	16	15	6	14	16
35–44 år	7	13	11	20	22	5	3	24	14	9	19	23
45–54 år	13	18	18	24	22	20	8	17	18	20	22	26
55–64 år	19	17	14	18	22	20	8	17	19	22	18	14
65–75 år	35	23	14	16	11	22	37	11	14	24	12	8
76 år eller äldre	23	19	18	9	11	22	43	11	14	16	9	8

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Vilken är din könstillhörighet?

Tabell 9: Könstillhörighet. Andelar i procent.

Kön	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Man	38	38	56	34	22	37	45	37	45	34	29	26
Kvinna	61	59	44	62	78	60	54	60	52	63	67	70
Annan	<1	1	-	2	-	2	-	2	2	1	3	3
Jag vill inte svara	<1	1	-	2	-	2	-	1	1	1	1	1

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Är svenska ditt första språk

Tabell 10: Svenskar som förstaspråk. Andelar i procent.

Svenska som första språk	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ja	90	87	89	46	60	85	93	94	90	94	89	92
Nej	10	13	11	54	40	15	7	6	10	6	11	8

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

I vilket län bor du?

Tabell 11: Län deltagarna bor i. Andelar i procent.

Län	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Stockholms län	19	18	19	16	30	20	18	15	13	19	16	12
Uppsala län	5	4	4	-	-	-	4	3	6	7	5	6
Södermanlands län	4	3	-	-	-	2	5	5	5	4	4	3
Östergötlands län	4	5	19	2	-	7	9	-	3	4	5	4
Jönköpings län	3	2	4	1	-	-	3	1	3	3	1	1
Kronobergs län	1	1	-	1	-	2	-	-	1	1	1	-
Kalmar län	<1	1	-	2	-	2	2	3	2	1	2	1
Gotlands län	-	<1	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
Blekinge län	1	1	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1
Skåne län	26	26	26	40	20	32	21	20	22	22	27	33
Hallands län	3	3	4	2	-	7	3	1	2	2	1	2
Västra Götalands län	12	13	11	15	10	10	13	25	17	10	13	12
Värmlands län	1	1	-	-	-	2	1	2	2	2	-	1
Örebro län	4	5	-	15	20	7	3	2	5	5	4	4
Västmanlands län	3	3	4	1	-	-	5	4	2	3	2	3
Dalarnas län	2	2	4	1	10	2	2	3	2	2	3	2
Gävleborgs län	3	3	-	-	-	3	1	8	9	6	4	3
Västernorrlands län	2	2	-	2	-	-	2	1	3	1	1	1
Jämtlands län	2	2	4	-	-	-	1	1	2	2	2	2
Västerbottens län	2	2	4	1	10	-	1	2	2	2	4	6
Norrbottnens län	2	2	-	2	-	2	2	-	-	2	1	1
Vet inte	0	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

I vilken typ av ort bor du?

Tabell 12: Typ av ort deltagarna bor i. Andelar i procent.

Ort	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Stad	58	64	70	74	60	70	67	60	64	62	59	59
Mindre samhälle	27	22	22	15	30	22	21	30	24	23	27	29
Landsbygd	15	13	7	10	10	7	12	10	11	14	13	12
Vet inte	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	1	-

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar

I vilken typ av boende bor du?

Tabell 13: Deltagarnas boende. Andelar i procent.

Boende	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Hyseslägenhet, vanlig	18	31	41	31	30	42	19	36	43	35	42	46
Bostadsrättslägenhet	26	28	30	42	40	31	33	16	19	26	21	23
Villa, hus	55	35	22	24	30	24	46	22	24	34	30	23
Gruppboende	-	3	4	2	-	2	-	13	7	3	4	4
Servicelägenhet	-	2	-	-	-	2	-	8	5	1	2	3
Annat stödboende	-	1	-	-	-	-	-	3	2	1	-	1
Annat	1	1	4	1	-	-	1	1	1	1	1	<1

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Brukar du be någon om hjälp med att göra saker på internet?

Tabell 14: Hjälp att göra saker på internet. Andelar i procent.

Hjälp på internet?	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ja	23	31	60	23	55	36	32	51	44	36	35	30
Nej	74	64	33	72	36	61	66	38	48	59	58	61
Vet inte	2	5	7	6	9	3	3	11	8	5	7	9

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Får du hjälp av någon i din vardag?

Tabell 15: Hjälp att göra saker i vardagen. Andelar i procent.

Hjälp i vardagen?	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ja	2	27	54	12	60	13	11	64	49	40	39	36
Nej	98	73	46	88	40	87	89	36	51	60	61	64

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Vilken typ av hjälp?

Tabell 16: Typ av hjälp i vardagen. Andelar i procent.

Typ av hjälp	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Hemtjänst	31	27	31	33	50	63	38	13	24	35	21	23
Personlig assistans	3	18	15	20	17	13	13	21	24	23	15	13
Boendestöd, stödpersoner eller liknande	3	39	46	33	17	13	17	55	44	27	50	53
God man/förvaltare	3	23	15	27	-	13	13	45	32	13	27	30
Anhörig/närstående	28	47	69	47	33	25	50	58	53	42	43	44
Annat	38	10	-	-	-	13	13	10	10	13	8	8

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Bor du tillsammans med någon?

Tabell 17: Bor tillsammans med någon. Andelar i procent.

Bor tillsammans med någon	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ja	76	58	55	55	50	52	68	40	45	56	51	45
Nej	24	42	45	45	50	48	32	60	55	44	49	55

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Vem eller vilka bor du tillsammans med?

Tabell 18: Av de som bor tillsammans med någon, vem eller vilka bor de tillsammans med? Andelar i procent.

Bor tillsammans med...	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Sammanboende, partner eller gift	95	87	81	85	80	90	96	70	78	90	78	79
Barn under 18 år	17	14	-	24	20	23	8	6	9	10	24	23
Hemmaboende barn över 18 år	11	8	13	3	20	23	2	15	15	12	15	13
Bor med mina föräldrar eller en förälder	1	6	13	6	-	3	1	19	16	6	10	9
Delar bostad med en vän (eller flera) – kollektivboende	1	1	-	1	-	-	-	2	2	-	1	2
Annat	<1	2	-	4	-	-	1	6	3	3	2	3

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Vilken är din högsta utbildning?

Tabell 19: Högsta avslutade utbildning. Andelar i procent.

Utbildning	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Grundskola	8	9	14	5	-	10	6	8	11	7	10	9
Grundsärskola	<1	1	4	2	-	2	-	4	3	1	1	1
Gymnasium	23	24	29	22	-	23	23	19	21	29	24	26
Gymnasiesärskola	1	5	-	3	10	-	1	39	14	4	8	7
Yrkesutbildning/Yrkeshögskola	15	12	4	13	-	5	10	11	12	12	11	15
Folkhögskola	2	5	7	10	-	3	1	10	10	4	6	7
Högskola/Universitet	48	42	39	42	70	53	57	16	27	41	35	32
Annan	4	2	4	2	10	2	1	1	1	2	3	2
Vet inte	<1	1	-	2	10	2	1	1	1	1	1	-

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Vad av följande stämmer med din nuvarande situation?

Tabell 20: Nuvarande situation. Andelar i procent.

Situation	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Arbetar	43	30	41	54	30	36	15	14	24	21	29	34
Arbetslös	2	6	10	8	-	5	3	4	5	5	9	10
Hemma med barn	1	1	-	2	-	3	-	-	-	-	2	1
Pensionär	57	43	31	28	40	46	80	20	29	41	22	17
Sjukskriven	1	6	3	7	20	8	2	5	6	7	11	12
Sjukersättning/Förtidspensionär	1	18	10	10	10	7	6	35	26	30	30	31
Daglig verksamhet	<1	7	3	2	-	-	-	36	19	5	12	12
Aktivitetsersättning	<1	3	10	2	-	-	-	8	6	2	5	4
Studerar	2	4	7	7	10	3	-	5	4	3	8	8
Annat	3	2	-	2	-	7	3	4	3	4	3	4
Vet inte	<1	<1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Vilken inkomst har du per månad?

Tabell 21: Inkomst per månad. Andelar i procent.

Inkomst	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0 kronor	1	1	7	-	-	-	-	1	2	1	2	1
1 – 4 999 kronor	1	1	-	1	10	2	-	3	2	1	2	3
5 000 – 9 999 kronor	1	4	-	6	20	2	2	8	6	4	7	6
10 000 – 14 999 kronor	11	17	17	13	10	15	8	25	21	20	23	26
15 000 – 19 999 kronor	15	19	17	15	20	15	19	31	24	19	22	22
20 000 – 24 999 kronor	11	14	13	10	-	18	18	10	13	17	10	10
25 000 – 29 999 kronor	10	10	7	15	10	8	10	2	8	8	7	8
30 000 – 49 999 kronor	29	17	30	26	10	20	22	3	8	12	11	10
50 000 kronor eller mer	13	4	3	2	10	3	7	2	2	3	3	3
Jag vill inte svara	9	12	7	14	10	17	13	15	14	15	13	12

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Om svenskarna med funktionsnedsättning och internet SMFOI

Enkätundersökningen genomförs vartannat år med start 2017. Personer med funktionsnedsättning rekryteras till att svara på en enkät med frågor om internet, smarta telefoner, datorer och surfplattor. Rekrytering sker via snöbollsrekrytering enligt principer för "sampling in rare populations"¹. Deltagare kan svara på enkäten på flera olika sätt, i syfte att hitta ett sätt som gör att svarsmetoden upplevs som tillgänglig för dem. Mer information finns på www.begripsam.se.

Antalet svarande har varit:

- 2017: 771
- 2019: 1 506
- 2021: 1 488
- 2023: 1 167

Antalet svarande i jämförelsegruppen utan funktionsnedsättningar har varit:

- 2019: 1 085
- 2021: 1 242
- 2023: 1 590

Enkäten består av frågor med fasta och öppna svarsalternativ. För jämförbarhet är vissa av frågorna med fasta svarsalternativ desamma vid varje undersökning. För att fånga upp teman eller nya företeelser finns också speciella frågor i varje undersökning. De öppna svarsalternativen ger deltagarna möjlighet att med egna ord ge en fördjupad bild av de olika frågeställningarna. Det ger på så sätt en möjlighet att kvalitativt fördjupa vår förståelse av de kvantitativa data som visas i tabeller och diagram.

50 diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter har blivit 10 grupper

I undersökningen SMFOI, Svenskarna med funktionsnedsättning och internet, finns 50 fasta svarsalternativ, bestående av olika kategorier av sådana diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter som har visat sig kunna spela roll när människor bedömer hur lätt eller svårt det är att använda internet och de olika apparater vi använder när vi är på internet. Inom ramen för forskningsprogrammet CoDeAc har vi gjort omfattande datakörningar som visar att det går att skapa 10 grupper där dessa 50 kategorier av diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter inryms. Det betyder att de kategorier som finns inom en sådan grupp svarar väldigt lika på de olika frågor vi ställer. På det sättet kan vi fortfarande ta

¹ Kalton, G., & Anderson, D. W. (1986). Sampling Rare Populations. *Journal of the Royal Statistical Society*, 149(1), 65–82.

fram data för en specifik kategori men vi får också större grupper, vilket ger bättre underlag för statistiska beräkningar.

I vissa fall består en grupp bara av en kategori. Det beror på att för denna kategori så skiljer sig svaren så mycket från andra grupper att den inte kan ingå i någon större grupp. Detta gäller för Blinda, Dövblinda, Grav hörselnedsättning och Grav synnedsättning. För döva har vi slagit samman barndomsdöva med personer som blivit döva i vuxen ålder.

De 10 grupperna är

- Blinda
- Döva
- Dövblinda
- Grav hörselnedsättning
- Grav synnedsättning
- Intellectuell funktionsnedsättning
- Svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera
- Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar
- Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar
- Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar

I datamaterialet finns också en grupp som vi kallar "Övriga". Det är personer som rapporterat andra funktionsnedsättningar. Den redovisas inte som separat grupp i denna rapport.

Grupperna byggs upp enligt modellen i Diagram 14:

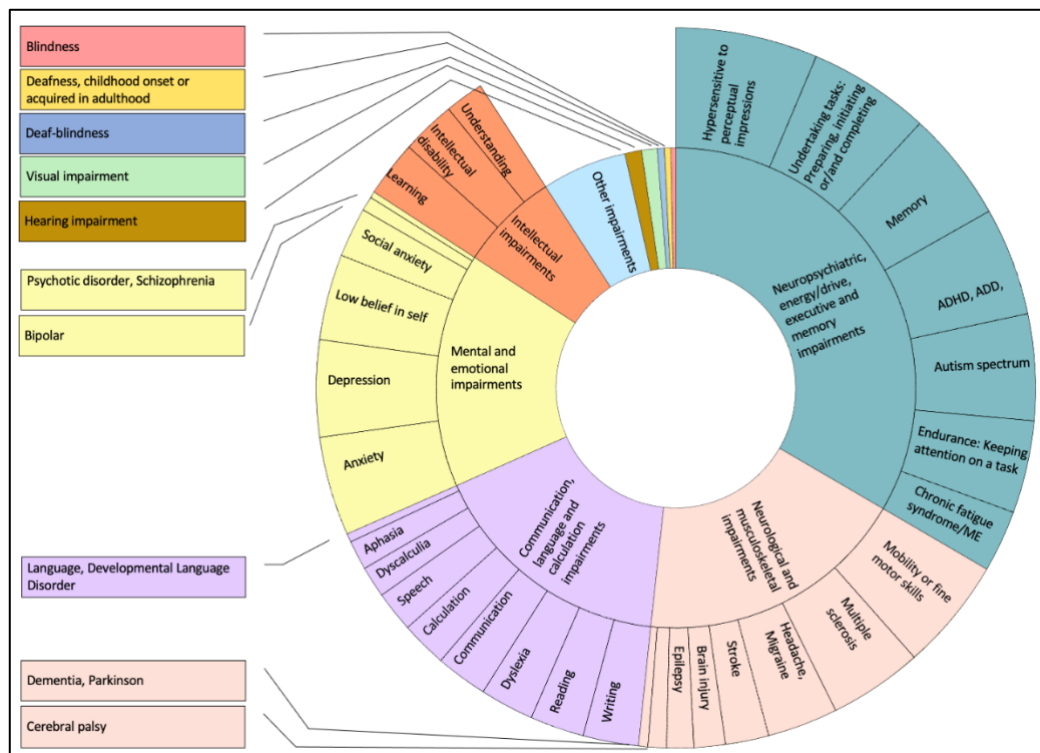

Diagram 14: Den inre ringen representerar en sammanslagning av de diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter som återfinns i den yttre ringen. De sammanslagna grupperna representeras av sådana diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter som vi hargemensamma mönster för hur de påverkar användning av internet².

På det här sättet uppfyller vi kraven i FN:s konvention för personer med funktionsnedsättning vilken ställer krav på att statistik ska kunna delas upp i meningsfulla grupper. Konventionen pekar på problemet att personer med funktionsnedsättning ofta behandlas som en enda grupp i statistiska redovisningar. Att behandla funktionsnedsättning som en homogen grupp är i de flesta fall missvisande eftersom funktionsnedsättningar kan vara väldigt olika sinsemellan. Så istället för att behandla funktionsnedsättning som om den vore en homogen grupp bör man i statistik erkänna att det är en mycket heterogen grupp. Vår data kan brytas ner i 50 olika kategorier men också visas på aggregerad nivå. Det är få andra områden i Sverige där det finns sådan statistik.

² Pettersson., Johansson., Demmelmaier, Gustavsson. Disability digital divide: survey of accessibility of eHealth services as perceived by people with and without impairment. *BMC Public Health* **23**, 181 (2023)

Gruppernas inbördes storlekar

Förutom förekomst i hela befolkningen kan det vara värdefullt att förstå de 10 gruppernas inbördes storlekar i relation till varandra.

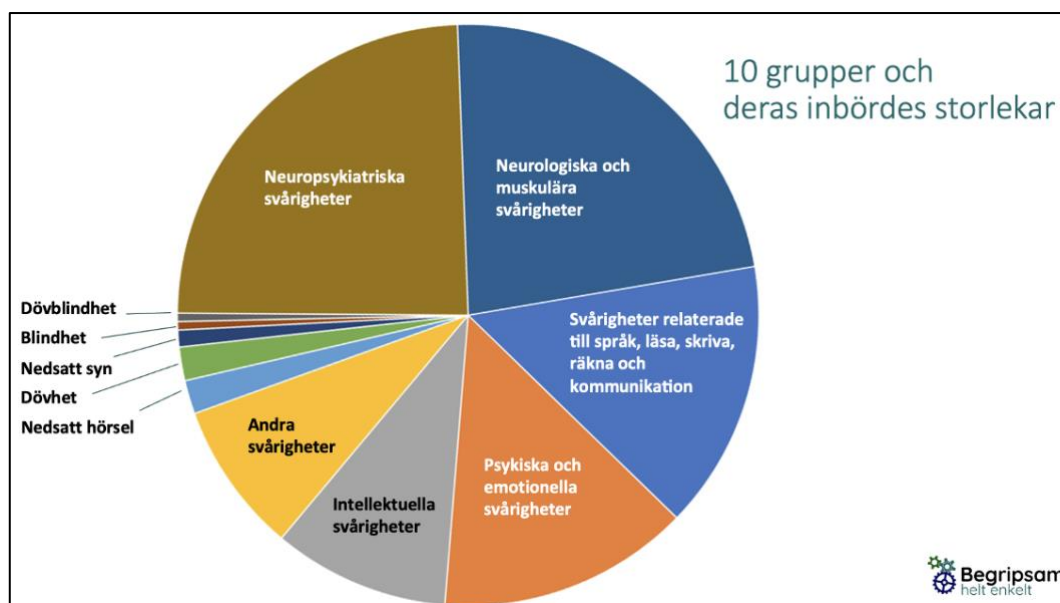

Diagram 15 Inbördes storlekar mellan de 10 grupper som vi använder oss av i rapporten. Grupperna utgörs av personer med funktionsnedsättning där det finns upplevda svårigheter att använda internet. Den största gruppen utgörs av personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningen. Den minsta är personer som är dövblinda.

Jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning

Sedan 2019 har vi utökat vår undersökning med en jämförelsegrupp ur den svenska befolkningen. Det betyder att för alla som svarat i SMFOI och angett att de har en funktionsnedsättning så drar vi sex matchade kontroller ur befolkningsregistret. Vi matchar då mot ålder, kön och var i landet deltagarna bor.

Det gör att vi för att skapa ett representativt jämförelsematerial ur den svenska befolkningen. Vi eftersträvar att varje person med funktionsnedsättning ska motsvaras av matchande personer utan funktionsnedsättning. På det sättet kan vi jämföra om det finns digitala klyftor mellan:

- Personer med och utan funktionsnedsättning
- Personer inom någon av våra 10 sammanslagna grupper av funktionsnedsättningar och personer utan funktionsnedsättning
- Personer i någon av våra 50 kategorier av diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter och personer utan funktionsnedsättning

Jämförelserna är viktiga då de kan hjälpa oss att förstå om det finns digitala klyftor i samhället och om dessa minskar eller ökar över tid. Det gör det också möjligt att förstå om det finns grupper där de digitala klyftorna är särskilt stora.

Män och kvinnor

Statistik är ofta uppdelad på män och kvinnor. Vi har valt att inte göra en sådan uppdelning. Det beror på att skillnaderna mellan män och kvinnor med funktionsnedsättning i relation till användning av internet oftast är mycket små. I en vetenskaplig artikel har vi undersökt om kön är en bakgrundsvariabel som spelar roll för användningen av eHälsotjänster³. Vi såg då att vilken typ av funktionsnedsättning man har spelar större roll än vilket kön man har. De könsskillnader i internetanvändning som vi funnit har vi rapporterat i en tidigare vetenskaplig artikel⁴. Den generella skillnad vi då kunde notera är att män med funktionsnedsättning har större svårigheter än kvinnor med funktionsnedsättning när det gäller att använda internet.

Personerna som deltar i våra undersökningar är användare av internet

Det kan vara viktigt att ha i åtanke när du läser denna rapport att det är personer med funktionsnedsättning som använder internet som har svarat på våra frågor. I vissa grupper av funktionsnedsättningar kan det i befolkningen finnas ganska stora andelar som inte alls använder internet. Dessa personer finns inte representerade i denna undersökning. Det gäller till exempel i gruppen blinda. Där finns det framförallt äldre blinda personer som inte alls använder internet. Det resultat vi presenterar i den här rapporten kan därför bara säga något om de personer med funktionsnedsättning som är användare av internet.

³ Pettersson, L., Johansson, S., Demmelmaier, I., & Gustavsson, C. (2023). Disability digital divide: survey of accessibility of eHealth services as perceived by people with and without impairment. *BMC Public Health*, 23(1), 1–13. <https://doi.org/10.1186/s12889-023-15094-z>

⁴ Johansson, S., Gulliksen, J., & Gustavsson, C. (2021). Disability digital divide: the use of the internet, smartphones, computers and tablets among people with disabilities in Sweden. *Universal Access in the Information Society*, 20(1), 105–120. <https://doi.org/10.1007/s10209-020-00714-x>

Förekomst av funktionsnedsättning i populationen

Det finns inte alltid tillförlitlig statistik över hur stora olika grupper av personer med diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter är i befolkningen. Generellt finns det goda uppskattningar över hur många personer som har en viss diagnos i befolkningen tack vare diagnosregister. Det finns också ganska goda skattningar av förekomster av vissa typer av svårigheter. Det gäller särskilt svårigheter att läsa, skriva och räkna. Vad vi däremot inte har någon tydlig uppfattning om är storleken av specifika kognitiva funktionsnedsättningar. Vi vet till exempel inte hur stor andel av befolkningen som har så stora problem med sin koncentrationsförmåga att det kan räknas som en funktionsnedsättning.

Nedanstående tabell 20 är sammanställning av uppskattningar av förekomst av diagnoser och funktionsnedsättningar och är gjord av Stefan Johansson på Begripsam, Catharina Gustavsson, CKF och Jan Gulliksen, KTH⁵.

⁵ Johansson, S., Gulliksen, J., & Gustavsson, C. (2021). Disability digital divide: the use of the internet, smartphones, computers and tablets among people with disabilities in Sweden. *Universal Access in the Information Society*, 20(1), 105–120. <https://doi.org/10.1007/s10209-020-00714-x>

Table 20. Numbers (n) and proportions (percent) of participants who reported having each diagnose and impairment, and numbers (n) of women and men in each diagnose/impairment group.

Diagnose	Total n (percent) ¹	Women n	Men n	Prevalence in the general Swedish population
ADD	52 (7percent)	30	14	People with ADD are included in the ADHD prevalence figures
ADHD	94 (12percent)	56	26	4-5percent [1]
Aphasia	34 (4percent)	19	14	0.34 percent have stroke induced aphasia [2]. No numbers found on aphasia caused by other brain injuries.
Autism Spectrum	189 (25percent)	99	64	1-2.5percent [3]
Bipolar	25 (3percent)	13	10	2.4percent [4]
CP, Cerebral Palsy	19 (3percent)	8	9	0.2percent [5]
Dementia, Alzheimer's disease	2 (0.3percent)	1	1	1.82percent [6]
Depression, anxiety	179 (23percent)	110	46	Point prevalence (2016) for depression: 5-8percent and for anxiety: 12-17percent. [7]
Dyscalculia	31 (4percent)	18	11	14.7percent reach level 1 or lower in numeracy proficiency [8]. 6.5percent [9]
Dyslexia	113 (15percent)	57	46	5-8percent. [10]
Epilepsy	35 (5percent)	13	19	0.04-0.06percent. [11]
Intellectual disability	82 (11percent)	43	35	0.8-3.7percent [12]
Language Disorder	39 (5percent)	17	16	9.92percent of children aged 4-5 [13].
MS. Multiple Sclerosis	6 (1percent)	4	2	0.11percent men and 0.26percent women [14]
Parkinson's disease	1 (0.1percent)	1	0	0.2percent, 1percent of all Swedes aged 65 or more. [15]
Stroke	60 (8percent)	29	25	Incidence 2016: 14 688 men, 13 635 women. [16]
Schizophrenia	20 (3percent)	15	4	0.7percent [17]. 0.4-1percent [18]
Impairment	Total n (percent) ¹	Women n	Men n	
Blind	30 (4percent)	13	12	Blind people are included in the visually impaired group
Visually impaired	57 (7percent)	27	26	1.2-2.97percent. [19]
Deaf	22 (3percent)	17	4	0.07-0.1percent. [20]
Deafblind	11 (1percent)	8	3	0.02percent (age under 65) and 0.1percent (age over 65) [21]
Hearing impaired	25 (3percent)	13	9	15-17percent. [22]
Fine motor impairments	93 (12percent)	52	33	No numbers on prevalence/incidence found.
Speech impairment	54 (7percent)	22	26	No numbers on prevalence/incidence found.
Difficulties related to Concentration	201 (26percent)	116	67	No numbers on prevalence/incidence found.
Difficulties related to Focusing	158 (21percent)	88	50	No numbers on prevalence/incidence found.
Difficulties related to Lack of self-esteem	129 (17percent)	84	37	No numbers on prevalence/incidence found.
Difficulties related to Learning new things	72 (10percent)	41	26	Specific learning disabilities: 10percent [23]
Difficulties related to Memory	151 (20percent)	79	56	No numbers on prevalence/incidence found.
Difficulties related to Reading	112 (15percent)	60	43	13.3percent reach level 1 or lower in literacy proficiency [8]. No distinction was made between reading and writing.
Difficulties related to Writing	110 (14percent)	54	50	See Reading
Difficulties related to Social fear	78 (10percent)	40	28	No numbers on prevalence/incidence found.
Difficulties related to Start or stop activities	168 (22percent)	94	56	No numbers on prevalence/incidence found.
Difficulties related to Ability to Understand	90 (12percent)	49	34	No numbers on prevalence/incidence found.
Sensitive for Strong Impressions	184 (24percent)	126	40	No numbers on prevalence/incidence found.
Other	153 (20percent)	94	48	

¹. On gender there were also the options "Other" and "I do not want to answer that question". Those gender groups where small and are not presented in the results. Participants could report multiple diagnoses/impairments.

Referenser till källor om förekomst av funktionsnedsättning

1. Karlsson T, Classon E, Rönnerberg J. The brain-friendly workplace - cognition, cognitive disability and working environment [In Swedish: Den hjärnvänliga arbetsplatsen - kognition, kognitiva funktionsnedsättningar och arbetsmiljö]. Stockholm; 2014.
2. Johansson MB. Aphasia and Communication in Everyday Life. Uppsala University; 2012.
3. Lundström S, Reichenberg A, Anckarsäter H, Lichtenstein P, Gillberg C. Autism phenotype versus registered diagnosis in Swedish children : prevalence trends over 10 years in general population samples. *BMJ*. 2015;350:1–6.
4. Kingdom U, Inter- CID. Prevalence and Correlates of Bipolar Spectrum Disorder in the World Mental Health Survey Initiative. 2011;68:241–51.
5. Maryam Oskui, Coutinho F, Dykeman J, Jette N, Tamar Pringheim. An update on the prevalence of cerebral palsy: a systematic review and meta-analysis. *Dev Med CHILD Neurol*. 2013.
6. Alzheimer Europe. Sweden 2013: The prevalence of dementia in Europe. 2013. <https://www.alzheimer-europe.org/Policy-in-Practice2/Country-comparisons/2013-The-prevalence-of-dementia-in-Europe/Sweden>. Accessed 11 Oct 2018.
7. Adler M, Knorring L Von, Orelund L. Depression - background and treatment [In Swedish: Depression – bakgrund och behandling]. 2016.
8. OECD. OECD Skills Outlook 2013 - First results from the survey of adult skills. 2013.
9. Gross-Tsur V, Manor O, Shalev RS. Developmental Dyscalculia: Prevalence and Demographic Features. *Dev Med Child Neurol*. 2008;38:25–33. doi:10.1111/j.1469-8749.1996.tb15029.x.
10. The Swedish Dyslexia Association (Svenska Dyslexiföreningen). How common are difficulties in reading and writing/dyslexia? [In Swedish: Hur vanligt är läs- och skrivsvårigheter/dyslexi?]. 2018. <https://www.dyslexiforeningen.se/page2/>. Accessed 20 Aug 2018.
11. L. Forsgren, Beghi E, Öun A, Sillanpää M. The epidemiology of epilepsy in Europe – a systematic review. *Eur J Neurol*. 2005;12:245–53.
12. National Center for Biotechnology Information U.S. National Library of Medicine. Prevalence of Intellectual Disabilities. 2018. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK332894/>. Accessed 12 Aug 2018.
13. Norbury CF, Gooch D, Wray C, Baird G, Charman T, Simonoff E, et al. The impact of nonverbal ability on prevalence and clinical presentation of language disorder : evidence from a population study. *J Child Psychol Psychiatry*. 2016;57:1247–57.
14. Ahlgren C, Odén A, Lycke J. High nationwide prevalence of multiple sclerosis in Sweden. *Mult Scler J*. 2011;17:901–8.
15. Swedish Neuro Registries. The registry for Parkinson's Disease. 2018. <http://neuroreg.se/en.html/parkinsons-disease>. Accessed 11 Aug 2018.
16. The National Board of Health and Welfare (Socialstyrelsen). Stroke Statistics 2016 [In Swedish: Statistik om stroke 2016]. 2017.
17. Mcgrath J, Saha S, Chant D, Welham J. Schizophrenia : A Concise Overview of Incidence , Prevalence , and Mortality. *Epidemiol Rev*. 2008;30 August:67–76.
18. Perälä J, Suvisaari J, Saarni S, Kuoppasalmi K, Isometsä E, Pirkola S, et al. Lifetime Prevalence of Psychotic and Bipolar I Disorders in a General Population. *Arch Gen Psychiatry*. 2007;64.
19. The National Board of Health and Welfare (Socialstyrelsen). Report on Public Health 2009 [In Swedish: Folkhälsorapport 2009]. 2009.
20. Werngren-Elgström M, Dehlin O, Iwarsson S. A Swedish Prevalence Study of Deaf People Using Sign Language : A prerequisite for Deaf studies. *Disabil Soc*. 2003;18:311–23.
21. National Knowledge-center on Deafblindness (Nationellt Kunskapscenter för dövblindfrågor). Prevalence of deafblindness [In Swedish: Förekomst av dövblindhet]. <https://nkcdb.se/dovblindhet/fakta-om-dovblindhet/forekomst/>. Accessed 4 Aug 2018.

22. Johansson MSK, Arlinger SD. Prevalence of hearing impairment in a population in Sweden : Prevalencia de las pérdidas auditivas en una población de Suecia. *Int J Audiol.* 2003;42:18–28.

23. Butterworth B, Kovas Y. Understanding Neurocognitive Developmental Disorders Can Improve Education for All. *Science* (80-). 2013;340:300–5.